

Pedagogická
fakulta
Faculty
of Education

Jihočeská univerzita
v Českých Budějovicích
University of South Bohemia
in České Budějovice

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích
Fakulta pedagogická
Katedra pedagogiky a psychologie

Bakalářská práce

Možnosti a způsoby využití volného času dětí na Soběslavsku

Vypracovala: Marcela Matějková
Vedoucí práce: Mgr. Miroslav Procházka, Ph.D.

České Budějovice 2014

Prohlášení

Prohlašuji, že svou bakalářskou práci jsem vypracovala samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury. Prohlašuji, že v souladu s ustanovením § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění souhlasím se zveřejněním své bakalářské práce, a to v nezkrácené podobě, elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

Datum: 31. 3. 2014

Podpis.....

Marcela Matějková

Poděkování

Na tomto místě bych ráda poděkovala Mgr. Procházkovi, Ph.D. za vedení mé práce, cenné rady a ochotu při konzultacích.

Mé poděkování patří také rodině, která mě při studiu velmi podporovala.

Abstrakt

Tato bakalářská práce se zabývá volným časem dětí školního věku. Teoretická část pojednává o vymezení základních pojmů, jako je volný čas, možnosti jeho využití, jeho funkce. Dále se věnuje vymezení zájmů dětí a zájmovým činnostem, působení okolních vlivů na dítě, např. prostředí, zejména rodiny, školy, vrstevníků, médií. Závěr praktické části je věnován výzkumům zabývajícím se volným časem dětí v současné době.

Druhá, praktická část, mapuje možnosti trávení volného času dětí ve vybraném místě. V praktickém výzkumu na základě dotazníků a časového snímku bylo zjišťováno, jakým způsobem tráví svůj volný čas školní děti, do jaké míry se liší trávení volného času dětí z malého města a obce, jak jsou žáci seznámeni s možnostmi trávení volného času, co je ovlivňuje při výběru aktivit.

Praktickým výstupem mé práce je tedy přehled trávení volného času dětmi ve zkoumané lokalitě. Závěry této práce lze využít jako podklad při komunitním plánování daného regionu a jeho aktualizaci. Na zjištěné poznatky lze navázat při tvorbě náplně volnočasových aktivit určených přímo dětem.

Klíčová slova:

volný čas, rodina, zájmy, zájmové činnosti, prostředí, činitelé ovlivňující volný čas

Abstract

This thesis deals with the free time of children of school age. The theoretical part discusses the definition of basic concepts, such as free time, the possibilities of its use, its features, the definition of the interests of children and leisure activities, the action of the surrounding influences on the child, as regards the environment, in particular, family, school, peers, the media. Conclusion the practical part is devoted to research dealing with the free time of children in the present.

The second, practical part, showcases the possibilities to spend your leisure time of children in the selected location. In the practical research on the basis of questionnaires and the time frame was used to determine the way in which they spend their leisure time school children, to what extent are different leisure activities of children from a small town and the village, as are the pupils acquainted with the possibilities of spending free time, what influences the selection of activities.

The practical output of my work is, therefore, an overview of the use of leisure time of children in the surveyed area. The conclusions of this work can be used as a basis for the community planning of the region and its update. On the findings can be establish in the formation of the filling of leisure activities dedicated to children.

Key words:

leisure, family, interests, leisure activities, the environment, factors affecting the free time

Obsah

Úvod.....	7
I. Teoretická část	8
1. Volný čas	8
1.1. Vymezení pojmu.....	8
1.2. Funkce volného času.....	9
1.3. Různé pohledy na volný čas.....	10
1.4. Význam volného času	11
1.5. Cíle volného času.....	11
2. Role prostředí a jeho vliv na způsob trávení volného času	12
2.1. Endogenní vlivy.....	12
2.2. Exogenní vlivy.....	12
2.3. Rodinné prostředí	13
2.4. Školní prostředí	14
2.5. Lokální prostředí.....	14
2.6. Skupinové prostředí	15
2.7. Volnočasové prostředí	16
3. Zájmová činnost jako vyjádření individuality jedince	17
3.1. Zájmy	17
3.2. Zájmové činnosti	18
3.3. Organizační formy zájmových činností	19
3.4. Kompetence k trávení volného času	19
4. Patologické formy trávení volného času	21
4.1. Rizikové faktory na úrovni rodiny.....	21
4.2. Sociálně negativní jevy	22
4.3. Média	22

4.4. Prevence	24
5. Možnosti utváření vztahu jedince k volnému času	25
5.1. Role rodiny ve vztahu k volnému času	25
5.2. Rodiče jako vzor pro trávení volného času	25
5.3. Volnočasová aktivita.....	26
5.4 Politika společnosti v oblasti volného času dětí a mládeže	27
6. Výzkumy volného času v České republice.....	28
6.1. Projekty zabývající se výzkumem volného času	28
6.2. Výstupy z provedených výzkumů	29
II. Praktická část	31
2. Empirická složka – praktický výzkum	31
2.1. Cíl výzkumu práce	31
2.2. Popis výzkumných míst	31
2.3. Výzkumné předpoklady	34
2.4. Metody	35
2.5. Charakteristika zkoumaného souboru.....	37
2.6. Výsledky výzkumného šetření	37
2.7. Vyhodnocení výzkumného šetření	69
3. Závěr.....	73
Seznam použité literatury a zdrojů	75
Seznam tabulek.....	77
Seznam grafů	78
Přílohy	79

Úvod

Problematika využití volného času dětí a mládeže zůstává stále aktuální otázkou současnosti. Kvalitně strávený volný čas znamená totiž i kvalitní formování osobnosti mladého člověka, utváření jeho světonázoru, vztahu k ostatním lidem a životu vůbec. A protože je současná mládež pod obrovským tlakem médií a techniky, mělo by být úkolem společnosti a rodiny nacházet i jiné vyplnění volného času mladých, které by dokázalo tomuto tlaku odolávat, mladé lidi zaujmout a přinejmenším se v zábavnosti technickým fenoménům vyrovnat. Předpokladem splnění tohoto požadavku je ovšem nejenom dostatečné ekonomické zázemí, ale i osobní příklad, schopnost pomoci a angažovanosti dospělých.

Vzhledem k tomu, že mým povoláním je práce s mladými lidmi, vybrala jsem si pro svou bakalářskou práci právě téma týkající se problematiky volného času dětí a mládeže.

Úkolem mé práce je zjistit, jakým způsobem tráví svůj volný čas děti ve vybraných lokalitách, jak se náplň jejich volného času liší, jaké možnosti využití volného času mají, co nebo kdo je ovlivňuje při výběru aktivit, jak se liší trávení volného času dětí ve městě a obci, jaké představy o trávení volného času děti mají atd.

V teoretické části se zabývám na základě využití odborné literatury základními pojmy dané problematiky, tzn. např. volný čas, jeho funkce, vlivy na způsob trávení volného času, zájmová činnost, patologické formy trávení volného času, možnosti utváření vztahu jedince k volnému času atd.

V praktické části prostřednictvím výzkumného šetření zjišťuji možnosti trávení volného času žáků 4. a 8. tříd základních škol ve vybraných lokalitách – Tučapech a Soběslavi, dále zjišťuji, jakým aktivitám dávají přednost, jaké činnosti vykonávají společně s rodinou, zda velikost místa bydliště má vliv na výběr volnočasových aktivit atd. Jako metody výzkumu využívám dotazníků a časového snímku dne žáků.

Zjištěné skutečnosti by mohly pomoci při práci s mládeží nejen v konkrétní lokalitě, ale mohly by být využity i v jiných oblastech.

I. Teoretická část

1. Volný čas

Volným časem a jeho prožíváním se zabývalo lidstvo již odpradávná, vždy existovaly různé názory na jeho využití. V úvodní kapitole se budu věnovat vymezení pojmu volný čas, jeho významu, jak je vnímán a charakterizován.

1.1. Vymezení pojmu

Volný čas je pro člověka významnou hodnotou a můžeme ho zařadit do nejsvobodnější sféry lidské činnosti. Pro pochopení, co znamená volný čas, je třeba si tento pojem definovat. Pojem je vnímán nejednotně, nabízí se mnoho způsobu, jak pohlížet na volný čas a existuje i řada možností, jak tuto dobu charakterizovat.

V pedagogickém slovníku najdeme definici volného času jako *čas, s kterým člověk může nakládat podle svého uvážení a na základě svých zájmů. Volný čas je doba, která zůstane z 24 hodin po odečtení času věnovaného práci, péči o rodinu a domácnost, péči o vlastní fyzické potřeby (včetně spánku).*¹

Další autor, J. Pávková samotný jev označovaný jako volný čas chápe jako *opak nutné práce a povinností, doba, kdy si své činnosti můžeme svobodně vybrat, děláme je dobrovolně a rádi.*²

I. Slepíčková uvádí volný čas jako *dobu, časový prostor, v němž jedinec nemá žádné povinnosti vůči sobě ani druhým lidem a v němž se pouze na základě svého vlastního svobodného rozhodnutí věnuje vybraným činnostem, které ho baví, přinášejí mu radost a uspokojení a nejsou zdrojem trvalých obav či pocitů úzkosti.*³

Jiný pohled má P. Sak, který uvádí: *Volný čas jedinců a v úhrnu volný čas společnosti, představuje duchovní bohatství společnosti a její významnou systémovou charakteristiku. Volný čas ve svém rozsahu a obsahu je systémově provázán s daným*

¹ PRŮCHA, J., WALTEROVÁ, E., MAREŠ, J. *Pedagogický slovník*. PORTÁL: Praha, 1995. s. 255

² PÁVKOVÁ, J. a kolektiv. *Pedagogika volného času*. Praha: Portál, 1999. s. 15

³ SLEPIČKOVÁ, I. *Sport a volný čas*. 2. vyd. Praha: Karolinum, 2005. s. 14

*typem společnosti, kterému odpovídají určité hodnoty, instituce, vzorce chování a sociální mechanismy spojené s naplňováním volného času.*⁴

Další definice pojmu volný čas:⁵

- časový prostor, který člověku umožňuje svobodnou volbu činností,
- volný čas v negativním pojetí – čas zbývající po splnění rozmanitých povinností,
- volný čas v pozitivním pojetí – čas nezávislého a svobodného rozhodování pro činnosti,
- čas, se kterým člověk může nakládat podle svého uvážení a na základě svých zájmů,
- opak doby nutné a doby povinností, tedy doby potřebné k reprodukci sil,
- čas, ve kterém se můžeme věnovat činnostem, které máme rádi, baví nás, přinášejí radost a uvolnění, chceme a můžeme je dělat.

Po uvedení některých definic můžeme volný čas jednoduše charakterizovat jako komplex činností, k nimž se člověk rozhodl sám a také je vykonává zpravidla pro ně samé.

Volný čas dětí a mládeže má své zvláštnosti a od volného času dospělých se většinou liší rozsahem, obsahem, mírou samostatnosti a závislosti, nezbytností pedagogického ovlivňování⁶.

1.2. Funkce volného času

Volný čas plní řadu funkcí a úkolů, které většinou vycházejí z hédonistické povahy doby. Především se do volného času zařazuje odpočinek a zábava. Jako hlavní funkce se většinou uvádějí relaxační, regenerační, kompenzační, výchovná a sociálně preventivní.⁷

⁴ SAK, P. *Proměny české mládeže*. Praha: Petrklíč, 2000. s. 59

⁵ HÁJEK, B., HOFBAUER, B., PÁVKOVÁ, J. *Pedagogické ovlivňování volného času. Současné trendy*. Praha: Portál, 2008. s. 66

⁶ tamtéž, s. 66

⁷ HOFBAUER, B. *Děti, mládež a volný čas*. Praha: Portál, 2004. s. 15

Komplexní vymezení a možnosti volného času podrobně rozpracoval německý pedagog Horst W. Opaschowski. Uvádí tyto funkce:

- rekreace (zotavení a uvolnění),
- kompenzace (odstraňování zklamání a frustrací),
- výchova a další vzdělávání (učení o svobodě a ve svobodě, sociální učení),
- kontemplace (hledání smyslu života a jeho duchovní výstavba),
- komunikace (sociální kontakty a partnerství),
- participace (podílení se, účast na vývoji společnosti),
- integrace (stabilizace života rodiny a vrůstání do společenských organismů),
- enkulturace (kulturní rozvoj sebe samých, tvořivé vyjádření prostřednictvím umění, sportu, technických a dalších činností).⁸

1.3. Různé pohledy na volný čas

Volný čas může sledovat z různých hledisek⁹:

- ekonomické hledisko - kolik prostředků společnost investuje do zařízení pro volný čas, zda a jakým způsobem se alespoň část nákladů vrátí. Z volného času se stalo odvětví, které je využíváno jak pro výchovnou a vzdělávací činnost, tak komerčně.
- sociologické a sociálně psychologické hledisko - jak činnosti ve volném čase přispívají k utváření mezilidských vztahů, zda pomáhají tyto vztahy kultivovat.
- politické hledisko - jak a do jaké míry bude stát svými orgány zasahovat do volného času obyvatelstva, jaká bude školská politika, zda v rámci školské soustavy bude věnována patřičná pozornost i zařízením pro ovlivňování volného času.
- zdravotně hygienický pohled - podpora zdravého tělesného i duševního vývoje člověka. Správné využívání volného času se pozitivně projevuje ve zdravotním stavu člověka.
- pedagogické a psychologické hledisko - bere v úvahu věkové i individuální zvláštnosti a jejich respektování ve volném čase.

⁸ HOFBAUER, B. *Děti, mládež a volný čas*. Praha: Portál, 2004. s. 14-15

⁹ PÁVKOVÁ, J. a kol. *Pedagogika volného času*. Praha: Portál, 1999. s. 18-20

1.4. Význam volného času

Pro uspokojování osobních potřeb, jako jsou např. potřeba uznání, jistoty, citové odezvy, aj., hledá jedinec taková společenství a prostředí, která mu je přinesou. Zde sehrávají významnou roli volnočasové aktivity ve formě nabídek, programů, akcí a činností zařízení a organizací pracujících s lidmi ve volném čase.¹⁰ Způsob a kvalita trávení volného času přispívají značnou měrou k nalezení identity dospívajícího člověka a odpovídajícího místa ve společnosti.

Význam volného času dětí a mládeže tkví především v tom, že je dobou, v němž mladá generace sociálně zraje, což znamená osvojuje si společenské hodnoty, normy a sociální dovednosti, ale také se učí jiným sociálním dovednostem a znalostem, spojeným s řadou oborů lidské činnosti. Kvalitnímu využívání volného času je zapotřebí se učit.

1.5. Cíle volného času

V souladu se změnou společnosti v posledních letech se mění kvalita i náplň trávení volného času. Cíl správně stráveného volného času však zůstává. Především se jedná o regeneraci psychických a fyzických sil, dále pak o rozšíření obzoru a kvality osobnosti (nejlépe aktivním způsobem).

Můžeme shrnout, že obecným cílem je naučit jedince hospodařit s volným časem, rozumně ho využívat, reálně oceňovat volný čas jako významnou hodnotu životního stylu. Z obecně formulovaných cílů lze odvodit dílčí cíle, jako např. naučit jedince odpočívat a rekreovat se, rozvíjet jeho zájmy a specifické schopnosti, uspokojovat své potřeby, naučit mladé lidi vhodně si uspořádat režim dne, vést je ke zdravému životnímu stylu, podporovat myšlenku celoživotního vzdělávání. Ideální stav by představovalo naplnění všech funkcí volného času.

¹⁰ PŘADKA, M., KNOTOVÁ, D., FALTÝSKOVÁ, J. *Kapitoly ze sociální pedagogiky*. Brno: Masarykova univerzita, Pedagogická fakulta, 1998. s. 42

2. Role prostředí a jeho vliv na způsob trávení volného času

Jak již bylo napsáno v úvodu, způsob využití a trávení volného času je založen na svobodné vůli každého jedince a jeví se jako absolutně svobodná volba každého z nás. Ve skutečnosti způsob, jakým budeme trávit tento čas, závisí na celé řadě vlivů a okolností. V obecné rovině je to např. vliv geografického prostředí a stupeň rozvoje společnosti. Mezi další faktory můžeme zařadit pohlaví, věk, zdravotní stav, hodnotové orientace jedince, psychiku, temperament, vzdělání, ekonomicko materiální zajištění, profese, tradice, místo bydliště atd. Tyto vlivy a okolnosti můžeme rozdělit do dvou kategorií, a to na vlivy endogenní (vnitřní) a vlivy exogenní (vnější).

2.1. Endogenní vlivy

Lidské chování je tvořeno komplexem faktorů, které chování podmiňují. Je to především dědičnost a osobnost jedince.

Dědičnost – sama genetická vložka nevede k určitému typu chování, pouze zvyšuje nebo snižuje tuto pravděpodobnost. Jinak totiž bude trávit čas osoba sportovně nadaná, jinak zase jedinec nadaný výtvarným talentem. Jinak bude trávit svůj volný čas jedinec zcela zdravý, jinak osoba, která je zdravotně postižená či s poruchou vývoje rozumových funkcí.

Osobnost – podstata osobnosti je tvořena bio-psycho-sociogenními vlivy, které mají odpovědnost za rozvoj konkrétní osobnosti. Tato osobnostní charakteristika má vliv na způsob uvažování, zaujímání postojů, vytváření zájmů atd., což se promítá do sféry prožívání volného času.

2.2. Exogenní vlivy

Exogenní vlivy působící na člověka můžeme shrnout pod pojem prostředí. Prostředí je pojmem všeobecně známým a užívaným. Lze jej charakterizovat jako určitý prostor, který vytváří podmínky pro život, který obklopuje člověka, působí na něj svými podněty, ovlivňuje jeho vývoj. Člověk na tyto podněty reaguje, přizpůsobuje

se a aktivně prostředí mění svou prací. M. Přadka uvádí obecnou charakteristiku prostředí jako *souboru vnějších společenských a přírodních podmínek*.¹¹

Na člověka zpravidla má zpravidla vliv řada činitelů, které pak vytvářejí celek. Každého jedince ovlivňují činitelé různou silou a mají pro něho individuální význam. Někoho stejný moment ovlivňuje slabě (např. osobnost učitele, sport), pro někoho naopak má klíčový význam. Všechna prostředí, která působí na člověka, se navzájem prolínají a doplňují.

2.3. Rodinné prostředí

Rodinu označujeme jako základní, primární a neformální sociální skupinu, která má různou velikost, je různě vnitřně strukturovaná a má rozličné vazby na společnost.¹²

Rodinné prostředí má silný vliv na všechny své členy. Lidé se v rodinném prostředí učí reagovat na svět kolem sebe, na situace, v nichž se postupně ocitají. V průběhu svého života se člověk v rodinném prostředí učí přejímat, osvojovat a hrát sociální role. Rodinné prostředí je nejvýznamnějším typem prostředí z hlediska procesu socializace. Pomáhá uspokojovat potřeby všech svých členů, plní celou řadu biologických, ekonomických, sociálních i psychologických funkcí. Rodina poskytuje svým členům potřebné zázemí, vytváří předpoklady pro vstup člověka do společnosti, zprostředkovává zkušenosti, které nelze získat jinde. Ideál tvoří tzv. harmonické rodinné prostředí s vyváženým množstvím a kvalitou podnětů.

Rodina musí mít ke své existenci základní ekonomické předpoklady, aby děti nejen uživila, ale i vytvořila podmínky jak pro učení, přípravu pro život, tak i pro hru, zábavu a odpočinek.¹³ V dnešní době roste význam kulturního kapitálu výchozí rodiny, který určuje životní strategii rodičů a jejich dětí.

Rodinu můžeme tedy charakterizovat jako základního činitele demografického vývoje (rodinný cyklus vázaný na biologické fáze od narození po smrt), sociální struktury (sociální strukturu tvoří spíše sítě vztahů rodin než jedinců), ekonomické (rodiny plní

¹¹ PŘADKA, M., KNOTOVÁ, D., FALTÝSKOVÁ, J. *Kapitoly ze sociální pedagogiky*. Brno: Masarykova univerzita, Pedagogická fakulta, 1998. s. 24

¹² tamtéž, s. 26

¹³ tamtéž, s. 36

ekonomické funkce, jsou hospodařícími domácnostmi) i kulturní (diferencovaně reprodukují základní normy, hodnoty, kulturní vzorce společnosti).¹⁴

2.4. Školní prostředí

Škola a její prostředí je místem, kde děti a dospívající mládež tráví podstatnou část svého dne. *Vždyť škola je jednou z nejstarších a nejrozšířenějších institucí, jejímiž učebnami projde téměř každý člen lidské společnosti a stráví v nich několik nejkrásnějších let svého života.*¹⁵

Školu pokládáme za součást lokálního prostředí, toto je školou ovlivňováno a zároveň samo na tuto instituci výrazně působí. *Ve školním věku je škola přirozeně hlavním předmětem zájmu dítěte. Je to jeho pracoviště.*¹⁶ Školní prostředí je specifické tím, že je založeno na interakci dvou generací – dětí a dospělých.

*Školní prostředí charakterizují sociální a materiální podmínky, je vytvářeno souborem vnějších a vnitřních podmínek. Je to prostředí formalizované s jasně danými pravidly fungování, má své cíle, vlastní organizaci, kulturu, metody a techniky práce. Prvním požadavkem kladeným na školu je zabezpečení vzdělávání.*¹⁷

Vlivy (ať už dobré či špatné), s kterými se dítě v době povinné školní docházky setkává, nasměřují často jeho budoucí život. Školní věk je významnou dobou pro vytváření návyků vhodného využívání volného času a škola svým přístupem významně přispívá k osvojení si aktivního nebo pasivního přístupu k trávení volného času.

2.5. Lokální prostředí

*Lokální prostředí je vedle rodiny a školy dalším významným socializačním činitelem.*¹⁸ Lokální prostředí je neodlučitelné od života každého jedince. Je to prostředí, v němž jedinec přichází pravidelně a bezprostředně do kontaktu v každodenním životě. Zahrnuje nejen přírodní kvality prostředí, ale také celý systém institucí sloužících

¹⁴ HAVLÍK, R., KOŤA, J.: *Sociologie výchovy a školy*. 3. vydání. Praha: Portál, 2011., s. 67

¹⁵ tamtéž, s. 95

¹⁶ MATĚJČEK, Z. *Co, kdy a jak ve výchově dětí*. 4. vydání. Praha: Portál, 2007, s. 79

¹⁷ PŘADKA, M., KNOTOVÁ, D., FALTÝSKOVÁ, J. *Kapitoly ze sociální pedagogiky*. Brno: Masarykova univerzita, Pedagogická fakulta, 1998. s. 28

¹⁸ tamtéž, s. 30

společenskému životu, dále vztahy mezi lidmi, sociální normy, hodnoty, vzory chování, prostor pro činnosti ve volném čase. Sociologie nabízí tuto charakteristiku: lokální prostředí tvoří skupina lidí žijící na organizovaném teritoriu a vyznačující se společným stylem života a kulturou. *Jednotlivec ve svém společenském životě nikdy nepřestává „někam patřit“, stále je členem určité lokální společnosti, v níž jsou mu předávány v rámci socializace kulturní hodnoty dané společností.*¹⁹

2.6. Skupinové prostředí

*Vrstevnické skupiny jsou typem sociálních skupin, v nichž se dospívající generace seskupuje spontánně a přirozeně, spojujícím elementem bývá společná potřeba či zájem. Jde o malé a neformální sociální skupiny.*²⁰ Tyto „subkultury“ hrají v životě dětí a dospívajících velmi důležitou a nezastupitelnou roli, charakterizuje je věková, ale také názorová blízkost, z níž vyplývá souhlasné jednání. *Vrstevnická skupina získává v průběhu dětství čím dál větší vliv. Nárůst jejího významu souvisí s celkovým psychickým vývojem dítěte, jeho osamostatňováním a odpoutáváním z vázanosti na rodinu.*²¹

Postupem času rodiče přestávají být nejdůležitějšími a jedinými partnery dítěte. Začíná se projevovat přirozená potřeba navazovat kontakt k vrstevníkům a vytvářet party. *Vrstevnické skupiny mají značný vliv na rozvoj osobnosti, a to jak ve smyslu pozitivním, tak negativním.*²²

Dětské tendence k vytváření part je možno využít pro zájmovou činnost. *Oblast volného času je prostorem, který při dobré organizaci a pestré nabídce zajímavých činností může výrazně ovlivňovat zaměření a aktivity členů vrstevnických skupin.*²³

Organizace, které kladně využívají vliv vrstevnických skupin, jsou např. skauting, YMCA, různá ekologická hnutí.

¹⁹ PŘADKA, M., KNOTOVÁ, D., FALTÝSKOVÁ, J. *Kapitoly ze sociální pedagogiky*. Brno: Masarykova univerzita, Pedagogická fakulta, 1998, s. 31

²⁰ tamtéž, s. 31

²¹ VÁGNEROVÁ, M.: *Psychopatologie pro pomáhající profese*. Praha: Portál 2008. s. 46

²² KRAUS, B. *Základy sociální pedagogiky*. Praha: Portál, 2008. s. 90

²³ PŘADKA, M., KNOTOVÁ, D., FALTÝSKOVÁ, J. *Kapitoly ze sociální pedagogiky*. Brno: Masarykova univerzita, Pedagogická fakulta, 1998. s. 32

2.7. Volnočasové prostředí

*Volnočasové prostředí poskytuje nejrozličnější příležitosti pro seberealizaci člověka.*²⁴

Podoba volnočasového prostředí je velmi proměnlivá. Rozšíření rozmanitých volnočasových aktivit klade různé nároky na kvalitu tohoto typu prostředí. Jedná se o prostředí, v němž převládají neformální bezprostřední vztahy založené na saturaci individuálních potřeb a zájmů. Volnočasovým prostředím se zabývá zejména pedagogika volného času.

²⁴ PŘADKA, M., KNOTOVÁ, D., FALTÝSKOVÁ, J. *Kapitoly ze sociální pedagogiky*. Brno: Masarykova univerzita, Pedagogická fakulta, 1998, s. 33

3. Zájmová činnost jako vyjádření individuality jedince

V souvislosti s volným časem se hovoří i o rozvoji osobnosti, přičemž je potřeba vnímat zaměření jedince, oblast schopností, temperamentu, charakterově-volní vlastností atd. Na každém individuálně záleží, jakým způsobem bude chtít svůj volný čas trávit. Tato kapitola se bude zabývat zájmy, zájmovou činností, organizační formou a v závěru kompetencemi.

3.1. Zájmy

Zájmy patří mezi aktivačně-motivační vlastnosti osobnosti a projevují se jako racionální, tedy promyšlená volba oblastí, v nichž mohou lidé prostřednictvím uvedených aktivit získat a prožít to, co je uspokojuje. Mezi základní znaky zájmu patří trvalé zaujetí určitou činností, výběrovost a preferovanost před jinými aktivitami.

Uplatnění v aktivitách volného času má i dítě, které je méně úspěšné ve škole. Není zde prvořadý výsledek, ohodnocení, ale proces činnosti samé. Oceňuje se snaha a výsledek s ohledem na možnosti a předpoklady dítěte. Prožitek úspěchu je významný pro zdravý duševní vývoj, úspěch zvyšuje sebevědomí, ocenění vyvolává touhu opakovat a vracet se k dané činnosti. Jedinec rozvíjí zejména zájmy v těch oblastech, v nichž je úspěšný a v nichž dosahuje uspokojení z činnosti.

„Aby vychovatel pomohl dítěti rozvinout zájem anebo s ním související schopnosti, spočívá jeho úkol v zásadě v tom, aby k tomu poskytoval vhodné příležitosti; ukázal dětem, k čemu je takový zájem užitečný; nehodnotil kompetenci dětí v dovednostech, které se zájmem souvisejí, dokud nedostaly dostatek příležitostí nezbytných k jejich vytvoření; dával najevo vlastní nadšení a zaujetí.“ Johan Friedrich Herbart

Zájmy můžeme třídit podle různých hledisek, a to podle úrovně (aktivní a receptivní zájmy); na hluboké a povrchní zájmy; z časového hlediska na krátkodobé, dočasné,

trvalé a přechodné zájmy; na zájmy jednostranné a mnohostranné a také z hlediska norem, kdy se jedná o zájmy žádoucí a nežádoucí.²⁵

3.2. Zájmové činnosti

Pedagogický slovník charakterizuje zájmovou činnost jako *pěstování a rozvíjení specifických sklonů, zájmů a koníčků (1) v organizovaných skupinových formách jako součást neformálního vzdělání, (2) v individuálních činnostech jednotlivců jako součást informálního vzdělání.*²⁶

Výstižná je též definice, že zájmová činnost je *aktivita zaměřená na uspokojování a rozvíjení individuálních potřeb, zájmů a schopností. Podílí se na formování názorů, postojů a přesvědčení jedince. Zájmová činnost má na rozdíl od zábavy a odpočinku vždy aktivní charakter.*²⁷

Z uvedených definic vyplývá, že zájmová činnost plní funkci výchovnou i vzdělávací, rozvíjí celou osobnost, působí motivačně i socializačně, podporuje seberealizaci, vhodně podněcuje, podporuje a rozvíjí samostatnost, tvořivost, zdravou společenskou aktivitu. Důležitým prvkem zájmové činnosti je také autentický zážitek účastníka.

Zájmové činnosti dnes pravidelně začínají již u dětí předškolního věku. Můžeme je řadit mezi nejdůležitější a nejobsáhlejší aktivity volného času dítěte.

Mezi základní oblasti zájmových činností patří:²⁸

- společenskovední,
- přírodovědné,
- pracovně technické,
- tělovýchovné,
- sportovní.

Hodnotná zájmová činnost by měla být trvalou součástí života dětí. Poskytuje mnoho podnětů pro rozvoj poznávacích procesů, prožívání kladných citů, poznávání vlastních

²⁵ HÁJEK, B., HOFBAUER, B., PÁVKOVÁ, J. *Pedagogické ovlivňování volného času. Současné trendy.* Praha: Portál, 2008. s. 167

²⁶ PRŮCHA, J., WALTEROVÁ, E., MAREŠ, J. *Pedagogický slovník.* Praha: Portál, 1995. s. 280

²⁷ NĚMEC, J. a kol. *Kapitoly ze sociální pedagogiky a pedagogiky volného času.* Brno: Paido, 2002. s. 23

²⁸ PÁVKOVÁ, J. a kol. *Pedagogika volného času.* Praha: Portál, 1999, s. 98-102

možností na základě svobodné volby druhu činnosti. Zájmová činnost učí děti formulovat samostatně své cíle, promýšlet způsob jejich dosahování, postupovat podle předem stanoveného plánu, překonávat překážky i objektivně hodnotit výsledky své práce. Z dlouhodobějšího hlediska přispívá zájmová činnost k uvědomělejším úvahám o volbě profese i k profesní flexibilitě, a tím i širšímu uplatněním ve společnosti.

3.3. Organizační formy zájmových činností

Organizačně můžeme rozdělit zájmovou činnost na pravidelnou (činnost zájmových útvarů) a příležitostnou (exkurze, besedy, vycházky, expedice, soutěže, olympiády aj.); na skupinovou činnost v zájmových útvarech a na individuální uspokojování zájmů; na organizované činnosti pod přímým vedením pedagoga a na spontánní činnosti (herny, volně přístupná sportoviště).

Pravidelná zájmová činnost je organizovaná v zájmových útvarech, jako je kroužek, soubor, klub, oddíl, kurz, a je určena účastníkům přihlášeným k pravidelné docházce.²⁹

*Pro rozvoj zájmové činnosti žáků je třeba budovat ucelenou soustavu příležitostí k rozvíjení zájmů. Při vytváření této soustavy není hlavním ukazatelem množství nabídky zájmových činností, popř. útvarů, ale jejich kvalita, skladba, výběr a obsah, který má odpovídat nejnovějším výsledkům vědy, potřebám jedince i společenského rozvoje a možnostem místním.*³⁰

Nezájem dětí o nabídku zájmových činností může být způsoben tím, že děti nejsou svým stylem života v rodinách nebo přístupem k volnočasovým aktivitám ve škole dostatečně motivovány. Nezájem a nízká aktivita mohou být také důsledkem toho, že nabídka, její organizace, řízení či prostředí nebyly adekvátní zájmům dětí

Nabídka se nemusí vyhnout ani módním zájmovým trendům, avšak měla by volit takové činnosti, které jsou pro rozvoj osobnosti přínosem.

3.4. Kompetence k trávení volného času

Dnešní děti a mládež mají možnost trávit volný čas rozmanitým způsobem, což souvisí se stylem života i s prostředím, v němž se nacházejí. Předpokladem pro správný

²⁹ HÁJEK, B., HOFBAUER, B., PÁVKOVÁ, J. *Pedagogické ovlivňování volného času. Současné trendy*. Praha: Portál, 2008. s. 168-169

³⁰ PÁVKOVÁ, J. a kol. *Pedagogika volného času*. Praha: Portál, 1999. s. 104

výběr aktivit jsou však určité kompetence. Kompetence znamenají spojení vědomostí, dovedností a postojů, které vedou k žádoucímu cíli.

V zařízeních věnujících se zájmovému vzdělávání jsou rozvíjeny i kompetence k trávení volného času.

Ty jsou následující³¹:

- umět účelně trávit volný čas,
- orientovat se v množnostech smysluplného trávení volného času,
- umět si vybrat zájmové činnosti podle svých dispozic,
- rozvíjet své zájmy v organizovaných i individuálních činnostech,
- rozvíjet schopnost aktivního trávení volného času jako kompenzaci stresových situací,
- umět odmítnout nevhodné nabídky pro trávení volného času.

³¹ HÁJEK, B., HOFBAUER, B., PÁVKOVÁ, J. *Pedagogické ovlivňování volného času. Současné trendy*. Praha: Portál, 2008. s. 159

4. Patologické formy trávení volného času

Oblast negativního využívání volného času je velmi široká, proto v této kapitole přiblížím některé možné faktory, které mohou mít nežádoucí vliv na trávení volného času dětí. V závěru kapitoly se budu věnovat prevenci.

4.1. Rizikové faktory na úrovni rodiny

Při vymezování pojmu volný čas je tedy třeba zmínit také ty jevy, které znehodnocují význam volného času v životě člověka. Do této oblasti patří bezpochyby silný, bohužel někdy právě negativní vliv rodiny. Například v rodinách, které neplní dobře svoji výchovnou funkci, kde neexistují jasná pravidla týkající se chování dítěte, kde se vyskytuje nedostatečný dohled a zájem o děti, může být zvýšené nebezpečí, že se dítě dostane do vlivu nežádoucí vrstevnické skupiny. *Absence pozitivních sociálních vazeb, nedostatek citu, pocit, že se o mne nikdo nezajímá a nikdo o mne nestojí, opakované neúspěchy ve škole, dlouhotrvající pocit nudy – to jsou vlivy, které formují jedince, s nimiž lze posléze snáze manipulovat a kteří často hledají a nalézají možnost seberealizace v sociálně závadném prostředí.*³²

Dalším rizikovým faktorem je tlak rodičů, nucení dítěte do činnosti, která ho nebaví, kladení vysokých nároků a následné zklamání, když dítě nesplní jejich představy. Nebezpečný je i přístup rodičů, kteří naopak mají malá očekávání od dítěte nebo ho podceňují.

K rizikovým faktorům můžeme dále v oblasti rodiny zařadit nezaměstnanost rodičů, nejisté společenské postavení a nejisté rodinné perspektivy, vysokou rozvodovost, etnické vylučování nebo násilí v rodině, týrání dítěte, schvalování pití alkoholu, užívání drog atd.

Jestliže rodina neposkytuje pozitivní příklad a zázemí, vede tato situace u dětí ke stresu, k frustraci a pocitu nestability, k tvorbě negativních životních kompetencí a postojů. Děti z rodin, které neplní základní funkce v oblasti tvorby pozitivních sociálních dovedností a které nejsou základním ochranným a preventivním mechanismem, se mohou dostat do rizikového pásma vzniku sociálně negativních jevů.

³² PÁVKOVÁ, J. a kol. *Pedagogika volného času*. Praha: Portál, 1999. s. 18

4.2. Sociálně negativní jevy

Společensky a sociálně nežádoucí jevy tvoří širokou škálu problémů, které jsou zejména u dětí výrazným zdravotním, společenským a ekonomickým rizikem.

Jako sociálně nežádoucí (případně až patologické) jevy jsou označovány takové formy chování, které mají relativně hromadný charakter a svými negativními důsledky ohrožují nejen příslušného jedince, ale také společnost. Do této kategorie přiřazujeme například závislost na návykových látkách (alkohol a další drogy), vážnější poruchy společenského zařazení, které představuje delikvence (šikana, vandalismus, sprejerství, prostituce atd.), příslušnost k extremistickému hnutí nebo náboženské sektě. V poslední době sem řadíme též poruchy sebepojetí, podmíněné módními vlivy, jež svými důsledky ohrožují nejprve zdraví řady mladých lidí a v určitých případech i životy postižených.³³ Sociální deviace můžeme rozdělit do tří skupin podle stupně závažnosti a společenské nebezpečnosti:

- negativní sociální jevy – objevují se v každé společnosti a jsou závažné, pokud dojde k překročení únosné hranice (nezaměstnanost, rozvodovost, atd.),
- asociální jednání – je závažnější, narušuje zájmy politické, morální základy společnosti (výtržnictví, pornografie, šikana, působení sekt, extremistické hnutí), dochází k vědomému porušování norem,
- sociálně patologické jevy – jsou nejproblematictější, nejnebezpečnější a mají největší negativní důsledky (kriminálnost, toxikomanie, prostituce, sebevraždnost).

*Z výchovného hlediska je hlavním nebezpečím, že činnosti označené jako sociálně patologické jevy jsou zástupnými činnostmi prováděnými ve volném čase místo společensky žádoucími aktivit, které mají přispívat k výchově a rozvoji jedince.*³⁴

4.3. Média

Jako média jsou označovány prostředky masové komunikace. Jsou to média tištěná (noviny, časopisy) a elektronická (televize, rozhlas, webové aplikace atp.). Prostřednictvím

³³ VALIŠOVÁ, A., KASÍKOVÁ, H. a kol. *Pedagogika pro učitele*. Praha: Grada Publishing, 2007. s. 354-5

³⁴ HÁJEK, B., HOFBAUER, B., PÁVKOVÁ, J. *Pedagogické ovlivňování volného času. Současné trendy*. Praha: Portál, 2008. s. 193

médií jsou podávány informace široké veřejnosti nebo různým cílovým skupinám, na které jsou média zaměřena.

S vývojem společnosti dochází i ke změnám trávení volného času v životě dětí a mládeže, a to hlavně s nástupem vlivu informačních technologií. I kultura a sport se staly komerční záležitostí. V posledních letech se hlavní náplní volného času dětí a mládeže stává televize a využívání internetu.

Děti se s médii setkávají denně, ať už ve škole, doma, v knihovnách, klubech atd. Média plní řadu funkcí, a to funkci informativní, formativní, komunikativní a rekreativní.³⁵

Média uplatňující se ve volném čase mladé generace ovšem působí také nežádoucím způsobem. Negativní vliv médií se může projevit okamžitě, nebo zůstat latentní. V posledních letech se pozoruje vznik návykového chování spojeného právě s médii. Závislost, především na počítači a internetu, postihuje nejvíce děti a mládež a zapříčiňuje absenci kompenzačních činností (například sportovních nebo uměleckých), zanedbávání školy, zaostávání v sociálních dovednostech. Mladí lidé často udržují mělké a povrchní kontakty po internetu místo budování vztahů reálných. Virtuální a mediální realita vytěsňuje z životního pole člověka vitální složku. Návykové chování ve vztahu k internetu může být i formou úniku před jinými duševními problémy, které je třeba léčit.³⁶

Média ve stále větší míře a rozsahu vtiskávají do vědomí člověka obsahy, které jen v malé míře odrážejí realitu přirozeného světa a stále více produkují realitu mediální a virtuální. Stává se tak, že většina mladé generace je ve značné míře médii manipulována a médii produkované názory a postoje přijímá za vlastní. Pro většinu mládeže přitom mediální aktivity představují většinovou náplň volného času.

Hlavní problém blízké budoucnosti zřejmě nebude v nedostatečné přístupnosti informací, nýbrž spíše v jejich množství, rozptýlenosti a malé užitečnosti. Na významu proto nabývá mediální výchova dětí a mladých lidí, která zahrnuje i potřebu učit se jejich vhodnému, kritickému využívání, být aktivní a současně odolný vůči manipulaci. Dítě a mladý člověk se také v této oblasti může (a má) stávat pánem svého konání a umět odmítat to, co by ho činilo podřízeným, závislým a odcizeným³⁷.

³⁵ KRAUS, B. *Základy sociální pedagogiky*. Praha: Portál, 2008. s. 126-7

³⁶ NEŠPOR, K. *Návykové chování a závislost: současné poznatky a perspektivy léčby*. Praha: Portál, 2000. s. 36

³⁷ HOFBAUER, B. *Děti, mládež a volný čas*. Praha: Portál, 2004. s. 138

4.4. Prevence

Odborníci z oblasti zabývající se volným časem se shodují v názoru, že existuje vzájemný těsný vztah mezi kvalitou trávení volného času a sociálně pozitivním chováním dětí.

Ne každá nabídka volnočasové aktivity je zárukou úspěchu v prevenci sociálně patologických jevů. Pestrá nabídka volnočasových aktivit zvyšuje šanci dítěte, že bude v něčem úspěšné, a snižuje pravděpodobnost zapojení do nežádoucích činností. Vytvářet podmínky k určitým volnočasovým aktivitám, směřovat k nim děti a dospívající mládež a zároveň utlumovat nežádoucí aktivity může do budoucna znamenat snižování pravděpodobnosti negativních projevů chování, k nimž řadíme např. xenofobii, rasismus, alkoholismus, nikotinismus, narkomani i kriminalitu atd.

Základním principem strategie prevence je výchova dětí a mladé generace ke zdravému životnímu stylu, k osvojení si pozitivního sociálního chování a k rozvoji osobnosti, k odmítání všech forem sebedestrukce a porušování zákona.³⁸

Společnost by měla mít zájem na zabezpečení kvalitního trávení volného času dětí, což by vedlo ke snížení nárůstu negativních společenských jevů. Do určité míry může tak i kompenzovat nedostatky školského systému a rodiny.

*Historické zkušenosti i zkušenosti ze zahraničí potvrzují, že prevence je ve výchově účinnější a také podstatně levnější než náprava chyb a převýchova. A právě kvalitní výchova dětí ve volném čase má výrazný preventivní význam.*³⁹

Společnost, resp. stát, má zájem předcházet rizikovému chování dětí, podporovat síť preventivních služeb v rámci systému péče o ohrožené děti. Je vytvořena koncepce státní politiky pro oblast dětí a mládež. Především se touto problematikou zabývají resorty kompetentních ministerstev.

*V současné společnosti vyspělých zemí, kde se ve stále větším měřítku vyskytuje nežádoucí chování mládeže (agresivita, delikvence, životní styl zaměřený na materiální spotřebu aj.), má velkou důležitost výchova snažící se mladým lidem ukázat vhodné formy a náplň trávení volného času.*⁴⁰

³⁸ MŠMT, *Volný čas a prevence u dětí*. Praha: ČIHÁK TISK, 2002. s. 4

³⁹ PÁVKOVÁ, J. a kol. *Pedagogika volného času*. Praha: Portál, 1999. s. 16

⁴⁰ PRŮCHA, J. *Přehled pedagogiky*. Portál: Praha, 2000. s. 94

5. Možnosti utváření vztahu jedince k volnému času

Existuje mnoho vlivů, které působí na osobnost dítěte. V této kapitole budou zachyceny vlivy, které formují náplň volného času u jedince.

5.1. Role rodiny ve vztahu k volnému času

Základním prostředím pro výchovu a jejím činitelem je rodina. Způsob trávení volného času dětí je podmíněn možnostmi a zkušenostmi, která se formují především v rámci rodiny. Rodina je první instancí pro předávání vzorů a volbou zálib. Není podmínkou do volnočasových aktivit investovat přemíru finančních prostředků, jde spíše o to, aby společně strávený volný čas posílil rodinné vztahy. Zájem rodičů by měl spočívat v pomoci a vytváření příznivých podmínek rodinného života a upevňování vztahu a odpovědnosti vůči dětem.⁴¹

Odborníci staví význam rodiny pro výchovu ke správnému využití volného času na první místo. Upozorňují však také na to, že rodina sama není schopna plně tuto výchovu zabezpečit. Mnohdy chybí čas, potřebné materiální vybavení i odborná kvalifikace. Rodina také nemůže naplnit jednu ze základních potřeb dětí a dospívajících, a to sdružovat se ve skupinách vrstevníků.

5.2. Rodiče jako vzor pro trávení volného času

Jak již bylo napsáno, zcela dominantní postavení v osvojování si aktivit ve volném čase má rodina. Dítě ovlivňuje svojí výchovou, ale i svým každodenním životem. Jak kvalitně využívat svůj volný čas je zapotřebí se učit. *Rodiče fungují jako modely, které lze napodobit, popř. se s nimi identifikovat. Dítě si takto může osvojit celou řadu pozitivních i negativních vlastností a způsobů chování.*⁴²

U mnohých rodičů lze sledovat značný zájem na rozvoji volnočasových aktivit svých dětí. Pozitivně působí, jsou-li rodiče sami příkladem správného využívání volného času, ať již se zabývají sportem, kutilstvím, společensky se angažují atd.

⁴¹ HOFBAUER, B. *Děti, mládež a volný čas*. Praha: Portál, 2004. s. 57

⁴² VÁGNEROVÁ, M. *Psychopatologie pro pomáhající profese*. Praha: Portál 2008. s. 590

Naopak negativně na děti působí, když rodiče pro svoji velkou pracovní vytíženost sami postrádají volný čas a zajišťují pouze hmotné potřeby dětí. Správný není ani přístup rodičů, kteří mají časové možnosti, avšak význam volnočasových aktivit u svých dětí podceňují nebo jim nevěnují dostatečnou pozornost.

Při formování vztahu dětí k volnému času mají vliv tyto skutečnosti:⁴³

- *o jaký typ rodiny se jedná, jaký je způsob rodinného soužití, zda se jedná o rodinu malou či velkou, uzavřenou či otevřenou, jaký je věk rodičů i dětí, počet dětí, jejich pohlaví, styl rodinné výchovy apod.,*
- *jaké jsou zájmy rodičů, jak si je navzájem tolerují, jaký význam jim přiřkládají i kolik finančních prostředků jsou svým koníčkům i koníčkům dětí ochotni věnovat.*

Společným jmenovatelem při výchovném působení by měl být dostatek času věnovaný rodiči dětem, jejich aktivní přístup k tomu, aby se děti učily svůj volný čas využívat k rozvoji sebe i ve prospěch druhých. Ze studie *Životní styl a zdraví českých školáků*⁴⁴, vyšlo najevo, že pro většinu rodin je nejčastějším způsobem trávení společného volného času TV a video. Už v jedenácti letech se téměř 60% dětí dívá na televizi nebo na video dvě a více hodin denně.

5.3. Volnočasová aktivita

Volnočasová aktivita úzce souvisí se zájmem. V rámci jednotlivých věkových období se mění charakteristika zájmů a způsoby využívání volného času, proto se dítě má seznámit se širokou škálou aktivit, které mu pomůžou objevit vlastní dispozice a následně je rozvíjet. Pro děti není účast na určité aktivitě pouze jednorázová volba. Uspokojivé začlenění do vybraných aktivit je poměrně náročný proces a kvalitní realizace začlenění patří do oblasti sociálního učení.

Pokud je volnočasová aktivita zvolena vhodně, jsou pak děti vedeny ke zdravému životnímu stylu, kompenzaci jednotvárné zátěže a duševního napětí a vychovávány ke svobodě a odpovědnosti.

⁴³ PÁVKOVÁ, J. a kol. *Pedagogika volného času*. Praha: Portál, 1999. s. 29

⁴⁴ ČSÉMY, L. a kol. *Životní styl a zdraví českých školáků*. Praha: Psychiatrické centrum, 2005. s. 46-47

5.4 Politika společnosti v oblasti volného času dětí a mládeže

V průběhu 20. století se objektem politiky staly děti a mládež. Začaly se vytvářet programy a cíle k rozvoji jejich osobnosti, pro jejich uplatnění v životě společnosti a utvářela se ochrana této skupiny před negativními vlivy. Od druhé poloviny 20. století se součástí politiky vzhledem k volnému času stala také reedukace a resocializace dětí a mladých lidí postižených zdravotními obtížemi, negativními závislostmi nebo sociálním vylučováním.

Pro politiku společnosti k volnému času cílové skupiny je potřeba součinnosti s oblastí života společnosti (zvláště s legislativou a ekonomikou), s institucemi jako je rodina, škola, média, obce a nelze opomenout ani dimenzi právní. Každá tato oblast má svoji specifickou úlohu, ať už v přípravě či realizaci praktických opatření, při vytváření personálních, prostorových či materiálních předpokladů, nebo v koordinaci jednotlivých činitelů při zaměření na aktuální otázky.

Významným faktorem politiky společnosti ve vztahu k volnému času mladé generace je ekonomika. Hospodářský vývoj podmiňuje způsoby realizace náplně volného času. Ve způsobu trávení volného času se projevují jednak množství rozmanitých možností, ale také prohlubující se sociální diferenciaci a vylučování části mladé populace zapříčiněné zdražováním placených zájmů (často je znemožněno zapojení dětí ze sociálně slabších vrstev). Takto vzniká rozpor mezi demokratickým požadavkem všestranného rozvoje každého jedince a možností tento požadavek skutečně plnit.⁴⁵

Základními principy a východisky státní politiky jsou jednak zodpovědnost státu za vytváření podmínek pro rozvoj mladé generace a za plnění úkolů, které státu v této věci přísluší, jednak i zodpovědnost rodiny a přiměřeně věku také jednotlivce za sebe sama.

⁴⁵ HOFBAUER, B. *Děti, mládež a volný čas*. Praha: Portál, 2004. s. 139 -140

6. Výzkumy volného času v České republice

Závěrečná kapitola se bude zabývat výzkumy v oblasti volného času dětí a mládeže. Tato šetření jsou důležitá, protože potřebujeme znát co nejlépe životní podmínky, potřeby a zájmy cílové skupiny, se kterou pracujeme.

6.1. Projekty zabývající se výzkumem volného času

Pod hlavičkou Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy (MŠMT) funguje odborné zařízení Národní institut dětí a mládeže (NIDM⁴⁶), které se zaměřuje na problematiku zájmového vzdělávání a činnost školských zařízení v této oblasti. Mimo jiné shromažďuje výzkumy realizované státními, vědecko-výzkumnými i neziskovými organizacemi a institucemi. Na svých webových stránkách spravuje Národní registr výzkumů o dětech a mládeži⁴⁷, kde jsou soustřeďovány výsledky výzkumů z rozličných oblastí týkající se dětí a mládeže do 26 let.

NIDM realizovala od 1. dubna 2009 národní projekt s názvem *Klíče pro život*.⁴⁸ Cílem realizátorů Klíčů pro život je zpopularizovat a celkově zvýšit povědomí veřejnosti o systémové odborné práci s dětmi a mládeží v jejich volném čase, zkvalitnění systému neformálního a zájmového vzdělávání.

Dalším pracovištěm v České republice, které v nepravidelných intervalech realizuje výzkum volného času, je Centrum pro výzkum veřejného mínění (CVVM) sociologického ústavu AV ČR.

S výzkumem volného času se lze setkat v nejrůznějších podobách i na univerzitách, neboť někteří studenti si volí pro svoje závěrečné práce právě toto téma.

Volným časem a jeho výzkumem se zabývali i mnozí odborníci, z nichž k nejznámějším patří především práce Petra Saka. Výzkumy započal P. Sak v roce 1982, a s výsledky jeho práce se můžeme nejlépe seznámit v knize *Proměny české mládeže (2000)*. Česká republika se zapojuje do mezinárodních studií, a dochází tak ke srovnání údajů z Evropy, USA a naší republiky. Mezi takové projekty můžeme

⁴⁶ www.nidm.cz

⁴⁷ www.vyzkum-mladez.cz

⁴⁸ www.kliceprozivot.cz

zařadit Euronet Pilot study, Eurobarometr 98, či longitudinální studii ELSPAC (Evropská dlouhodobá studie těhotenství a dětství).

6.2. Výstupy z provedených výzkumů

Výsledky výzkumů jsou zpracovány, vyhodnoceny a následně zpřístupněny široké veřejnosti. Slouží jako odrazový můstek pro realizaci dalších aktivit. Ze závěrů výzkumů se například realizuje další vzdělávání pedagogických pracovníků v oblasti zájmového vzdělávání, zajišťuje se odborná příprava pracovníků s dětmi a mládeží ve volném čase, poskytuje se metodický a koncepční podklad pro oblast výchovy a mládeže ve volném čase. Výstupy pomáhají při tvorbě právních předpisů pro oblast neformálního vzdělávání a poskytování informací z těchto oblastí, sledují se trendy a změny v této oblasti. Závěry výzkumů mohou být proto využívány jak odbornou veřejností, tak těmi, kteří s dětmi a mládeží pracují, a také rodiči dětí.

Poslední výzkumy volného času dětí zaměřené na věkovou hranici 6 – 15 let převážně sledují jaký způsob trávení volného času u dětí převažuje. Závěry různých výzkumů se shodují, že naprostá většina dětí bez ohledu na věk na prvním místě sleduje televizi. Následuje učení nebo příprava do školy. U mladších dětí je vyplněn volný čas docházkou do kroužku nebo oddílu. Ti starší přidávají návštěvy kamarádů a prosté „bytí venku“, mladí teenageři navíc ještě internet, sociální síť a poslech hudby. *Smutnou obětí počítačového věku jsou pak tradiční studnice poznání, knihovny. Děti je prostě odepisují, evidentně nepředstavují atraktivní prostor vybízející k návštěvě.*⁴⁹

Výzkumy zaměřené na organizovaný volný čas zjišťují, co vede děti navštěvovat různé kroužky či oddíly, i to, proč nikam nechodí, jaký je výrazný impuls pro pravidelné chození do kroužků. Z výzkumů vyplývá, že návštěvy dětí kroužku či oddílu závisí vedle vlivu rodiny také na možnostech dané lokality, ve které dítě vyrůstá. Děti z menších obcí uvádějí jako hlavní důvod neúčasti na volnočasových aktivitách absenci kroužku v místě jejich bydliště, důležitým faktorem je i socioekonomické postavení rodiny, kdy nedostatek financí znemožňuje účast na vybrané aktivitě, v neposlední řadě je to i samotný nezájem dítěte. Děti všech věkových skupin do kroužků a oddílů chodí především kvůli tomu, že je baví, co tam dělají, kvůli kamarádům, které tam

⁴⁹ BOCAN, M: *Děti v ringu dnešního světa. Hodnotové orientace dětí ve věku 6 až 15 let.* Praha: MŠMT, 2012. ISBN 978-80-87449-24-0, s. 28

potkávají, a také proto, že se naučí zajímavé věci. Hlavním důvodem pro návštěvy je vlastní zájem dítěte.

Z výše uvedeného je zřejmé, že výzkumná šetření se poměrně často věnují náplni volného času dětí a téměř vždy přinesou některá nová zjištění. Proto jsem se volnočasovým aktivitám a náplni volného času dětí rozhodla věnovat i v praktické části této práce.

II. Praktická část

2. Empirická složka – praktický výzkum

2.1. Cíl výzkumu práce

Náplní této části praktické kapitoly je výzkumné šetření, které se zaměřují na způsob trávení volné času žáků 4. a 8. tříd základních škol ve vybrané lokalitě. Cílem této části práce k danému tématu je výzkumné šetření, kdy prostřednictvím dotazníků a časového snímku dne, se zmapují činnosti, které zaplňují žákům prvního stupně (čtvrtá třída) a žákům druhého stupně (osmá třída) jejich volný čas. Dalším cílem výzkumu je zjistit, jak děti využívají na základních školách svůj volný čas v daném místě, jakým aktivitám dávají přednost, co je ovlivňuje při výběru trávení volného času, jaké činnosti dělají děti společně s rodinou a jestli se bude u respondentů měnit výběr volnočasových aktivit ve vztahu k bydlišti a zda nabídku volnočasových aktivit hodnotí děti jako dostatečnou a atraktivní.

2.2. Popis výzkumných míst

Výzkumné prostředí tvořila vybraná lokalita, a to město Soběslav a Tučapy.

Tučapy

<http://www.tucapy.cz/>

Obec Tučapy se nachází v okrese Tábor, v Jihočeské kraji, zhruba 7 km severovýchodně od Soběslavi a 17 km jihovýchodně od Tábora. Příslušnou obcí s rozšířenou působností je město Soběslav. Na území této středně velké vesnice má hlášený trvalý pobyt necelých 800 obyvatel. Skrze Tučapy protéká Černovický potok. Tučapy se dále dělí na tři části, konkrétně to jsou Brandlín, Dvorce a Tučapy. První písemná zmínka o obci pochází z roku 1354.

Školou povinné děti mohou v obci navštěvovat základní školu vyššího stupně a menší děti mají k dispozici mateřskou školu. Pro volný čas je možno využít koupaliště, sportovní hřiště a další sportoviště. Dále lze v obci najít knihovnu, kostel a hřbitov.

V obci se nalézají několik památkově chráněných objektů. Bývalý zámek, který byl vystavěn koncem 18. století na místě původní tvrze ze 14. století, dnes slouží jako domov důchodců. Dopravu v lokalitě zajišťují autobusové spoje.

Mateřská a Základní škola Tučapy

<http://www.zstucapy.cz/>

Základní charakteristika školy: Základní škola a Mateřská škola Tučapy, okr. Tábor, Tučapy 200, PSČ 391 26

Celková kapacita školy:

ZŠ - 180 žáků

ŠD - 90 žáků

ŠJ - 350 jídel

Kroužky v rámci školy:

Sportovní hry, florbal, atletika, volejbal, angličtina, výtvarný kroužek

Soběslav

<http://www.musobeslav.cz/>

Soběslav má statut města, kde v současné době žije necelých 7300 obyvatel. Město se rozkládá u západního okraje Českomoravské vrchoviny na pravém břehu Lužnice, nedaleko soutoku Lužnice a Nadýmače v malebné jihočeské krajině, 20 km jižně od Tábora.

Na počátku svého vzniku byla Soběslav osadou na křižovatce dvou zemských cest - cesty Vitorazské vedoucí z Rakouska a Solné (Zlaté) stezky.

První písemná zmínka o Soběslavi je z roku 1293, kdy již byla majetkem pánů z Rožmberka. V roce 1390 obdržela od Jindřicha z Rožmberka městská práva. Počet domů tehdejšího města odpovídal asi počtu domů v nynějším vnitřním městě; předměstí nebyla žádná. V současné době je město rozprostřeno daleko za své původní hradby.

V Soběslavi se vždy dařilo sportu. Místním občanům i návštěvníkům města je k dispozici rozsáhlý sportovní areál s víceúčelovou sportovní halou, krytou tenisovou halou, zimním stadionem a otevřeným sportovním stadionem, nově i koupaliště. Příznivci kultury mají možnost vybrat si z mnoha akcí konaných v Kulturním domě, v Blatském muzeu, ve Společenském centru či v prostorách Galerie kostela sv. Marka

Soběslav je turisticky atraktivní množstvím kulturních památek, krásnou přírodou a je také přirozeným centrem pro své okolí.

Možnosti využití volného času ve městě

Ve městě mohou obyvatelé využít pro trávení volného času letní plovárnu, zimní stadion, sportovní areály, kino, divadlo, galerie, muzeum, knihovnu atd.

Město Soběslav pořádá různé kulturní, sportovní a společenské akce pro děti a mládež a spolupracuje s tělovýchovnými jednotami, sportovními kluby či oddíly při organizování dalších akcí. Zájmovou činnost ve městě Soběslav zajišťují různé instituce, a to jak v oblasti kulturní, tak sportovní.

Sportovní oddíly (kromě kroužků v Domečku) reprezentuje oddíl ledního hokeje OLH Spartak Soběslav a Tělovýchovná jednotka Spartak Soběslav. Zájmová činnost pro všechny věkové kategorie se může rozvíjet například v Aeroklubu Soběslav nebo ve folklórním tanečním a hudebním souboru Soběslavská chasa mladá.

Nejvíce kroužků pro děti a mládež nabízí Dům dětí a mládeže Soběslav – Domeček. V pravidelné zájmové činnosti nabízí 50 zájmových kroužků pro děti, mládež i dospělé. V nabídce jsou např. obory umělecké (keramika, tanec, folklór apod.), sportovní (florbal, házená, kanoistika, stolní tenis, aerobic), technické (radioamatér, automodelář, počítačový kroužek apod.) a další.

Základní škola Soběslav, Tř. Dr. E. Beneše 50, 392 01 Soběslav

<http://www.zs-ebeso.cz/>

Základní údaje o součástech: ZŠ s 1. a 2. stupněm, školní družina a školní jídelna

Kapacita školy:

Základní škola - 640 žáků

Školní družina - 250 žáků

Školní jídelna - 1 030 jídel

Kroužky v rámci školy a školní družiny:

Anglický jazyk, pohybové hry, hra na flétnu, logopedie v rámci školní družiny, náprava dyslexie, kroužek dovedných rukou

V rámci partnerství se středními školami (SPŠ strojní a stavební Tábor, SŠ COP Sezimovo Ústí) mají žáci možnost účasti v technicky zaměřených kroužcích.

Jedná se o tyto kroužky:

kroužek počítačové grafiky , kroužek železničního modelářství - SPŠS

kroužek robotiky, kroužek energetiky, kroužek tech. dovedností, kroužek 3D technologií - COP S. Ústí

Základní škola Komenského 20/I, 392 01 Soběslav

<http://www.zssobeslav.cz/>

Základní údaje o součástech: ZŠ s 1. a 2. stupněm, školní družina a školní jídelna

Kapacita školy:

Základní škola - 460 žáků

Školní družina - 215 žáků

Školní jídelna ZŠ - neuvádí se

Kroužky v rámci školy a školní družiny:

Kroužek dovedných rukou, taneční, sportovní, dramatický, logopedie, výtvarný a vaření

Centrum sportu při Školním sportovním klubu ZŠ Soběslav Komenského nabízí pravidelné pohybové aktivity vlastním studentům a žákům z územně si blízkých (spádových) škol (ZŠ Soběslav Edvarda Beneše)

Jsou to tyto kroužky:

basketbal, softbal, lehká atletika, kroužek tělesné všestrannosti, kopaná, tenis

2.3. Výzkumné předpoklady

Z dříve citovaného výzkumného cíle vychází tyto předpoklady, které chci pomocí metody dotazníku ověřit.

Výzkumný předpoklad č. 1.

Lze předpokládat, že většina respondentů dává přednost pasivnímu trávení volného času před aktivním.

Náplň volného času můžeme rozlišit na dvě formy, a to na pasivní a aktivní. Mezi pasivní trávení volného času a odpočinku je zahrnuto především sledování televize, dále aktivity spojené s počítačem nebo mobilním telefonem. Do této skupiny patří i činnosti mládeže, která ubíjí nudu v restauračních zařízeních či v partách na ulicích, nebo vyhledává aktivity zástupných způsobem, a to pomocí násilí, drog, alkoholu apod. Do aktivního trávení volného času řadíme aktivní přístup dětí a mládeže k provádění

činnosti, kompenzaci jednotvárné zátěže a posilování zdravého způsobu života a zdraví. Řadíme sem sportovní aktivity realizované organizovaně a neorganizovaně, zájmovou činnost s účastí v různých kroužcích, pohyb na čerstvém vzduchu (např. práce na zahradě), společenské činnosti realizované mimo domov atd. Osvojení si potřeby aktivního trávení volného času je dáno i tím, jak je k této aktivní formě přistupováno v rodině. Dalším dílčím cílem je zjistit rozdíl mezi trávením volného času dětí ve městě a na vesnici.

Výzkumný předpoklad č. 2

Lze předpokládat, že většina respondentů uvede, že chodí do kroužků a oddílů na základě svého přání.

Vzhledem k tomu, že lze předpokládat, že rodiče mají zájem o to, jakým způsobem tráví jejich děti volný čas a také se nepřímo podílejí na provozování těchto aktivit (finančně, doprovodem dětí na kroužek), jsou vzorem pro své děti, mají na ně vliv, zajímají se o kvalitu a nabídku služeb v rámci zájmového útvaru, kroužku či oddílu, přesto samotný výběr však zůstává na dětech. Dílčím cílem bude i zjistit, zda jsou spokojeni z výběrem svého kroužku.

Výzkumný předpoklad č. 3

Lze předpokládat, že většina respondentů bude dostatečně informována o volnočasových aktivitách v prostředí, ve kterém žije.

Může se stát, že dítě nechodí do kroužku, protože nemá přehled a dostatek informací o kroužcích ve svém okolí. Dílčím cílem bude zjistit, od koho respondenti získávají tyto informace.

2.4. Metody

Pro výzkumnou část použiji metodické postupy kvantitativního výzkumu, kdy k získání dat bude použit deduktivní přístup vycházející z obecně formulovaných problémů celorepublikových výzkumů výzkum. *Výzkumná metoda je všeobecný název pro proceduru, se kterou se získávají data v terénu.*⁵⁰ Jako techniku k získávání

⁵⁰ GAVORA, P. *Úvod do pedagogického výzkumu*. 2. vyd. Brno: Paido, 2010. s. 85

informací použiji dotazník a časový snímek, k získání širších a komplexnějších výsledků.

Dotazník je jedna z nejpoužívanějších technik, kdy se poměrně snadno a rychle získávají informace od většího počtu respondentů. *Metoda dotazníku se vymezuje jako soubor přesně formulovaných a standardizovaných otázek překládaných respondentům v písemné podobě. Jejich účelem je zjistit názory, postoje, mínění a specifické údaje.*⁵¹

Určitou nevýhodou je obtížnost ověřování platností odpovědí. Tuto nevýhodu by měla zmenšit anonymita dotazníku, která by měla zabránit pocitu nepříjemného vyzvídání a odpovědi jsou tak upřímnější a spolehlivější.

Časový snímek dne je výzkumná technika, která zachycuje průběh činnosti člověka v průběhu dne během stanovených časových úseků, a to jak ve volném čase, tak i v jeho pracovní (školní) době.

Pro výzkumnou část práce bude využit nestandardizovaný anonymní dotazník vlastní konstrukce, který je složen z uzavřených a otevřených otázek, s využitím i různých druhů posuzovacích škál. Dotazník se skládá celkem z 11 otázek. Danou metodou lze získat věrohodné údaje, které se dobře statisticky zpracovávají. Dotazník má písemnou formu. Dotazovaní žáci budou odpovídat písemně na otázky tištěného formuláře. Na začátku dotazníku jsou otázky demografické, které zjišťují věk, pohlaví a lokalitu. Dotazníky budou vyplňovány v přítomnosti učitele, který bude zaručovat, že se dotazníky nedostanou do jiných rukou. Z tohoto důvodu předpokládám návratnost 100% rozdaných dotazníků.

Časový snímek je opět vlastní konstrukce ve formě připravené tabulky. Má za úkol zmapovat činnosti dítěte od 6.00 hodin do 23.00 hodin, a to po celý jeden týden. Dotazovaní budou pomocí čísel doplňovat jednotlivé druhy činností, které jsou pro daný čas nejvíce charakteristické. Den je rozdělen na hodinové časové úseky. V záhlaví je uveden věk, pohlaví, bydliště dotazovaného a časový úsek. I tento snímek bude anonymní a bude rozdán pouze malému počtu dětí z obou sledovaných míst. Dotazník vyplní pouze ti žáci, kteří mají zájem. Proto i zde je předpoklad k téměř 100% návratnosti.

⁵¹ MAŇÁK, J. a kol. *Kapitoly metodologie pedagogiky*. Brno: Masarykova univerzita, 1994. s. 50

2.5. Charakteristika zkoumaného souboru

Pro svůj výzkum jsem se rozhodla vybrat místo, kde pracuji a které znám, a výzkumný vzorek je mi proto dostupný. Dotazník byl distribuován do dvou základních škol v Soběslavi a do školy v Tučapech. Ředitelé uvedených škol mi umožnili provést výzkumné šetření a rozdat dětem připravené dotazníky.

Před samotným sběrem dat na školách bylo potřebné provést tzv. předvýzkum a vyzkoušet dotazníky na malém vzorku vybraném z populace. Výzkumným vzorkem se staly děti z okruhu známých, které navštěvují 4. a 8. třídu. Tento vzorek byl tedy shodný s tím, na kterém byl výzkum později prováděn.

Výzkumného šetření, které proběhlo od 17. 1. – 28. 1. 2014, se účastnilo celkem 209 dětí, z toho 94 děvčat a 115 chlapců. Dotazník, který vykazoval chyby ve vyplnění, byl z výzkumu vyřazen – z celkového počtu byly 3 dotazníky znehodnoceny a tedy vyřazeny. Následně proto bylo zpracovááno celkem 206 dotazníků.

Tabulka 1- počet dětí

počet dětí	Tučapy		Soběslav		celkem dětí	vyřazeno	počet dětí před vyřazením
	4. tř.	8. tř.	4. tř.	8. tř.			
chlapci	8	10	52	43	113	2	115
dívky	5	5	49	34	93	1	94
celkem	13	15	101	77	206	3	209

zdroj:vlastní výzkum

2.6. Výsledky výzkumného šetření

Dotazníkové šetření:

Otázka č. 1 – *Co nejraději děláš ve svém volnu?*

Na tuto uvedenou otázku měli žáci možnost písemného vyjádření. Děti při svých odpovědích uváděly i více oblíbených činností, a to spojení pohybu (jako chození ven, sportování) a nenáročných činností (jako četba, kreslení, sledování televize, hraní her

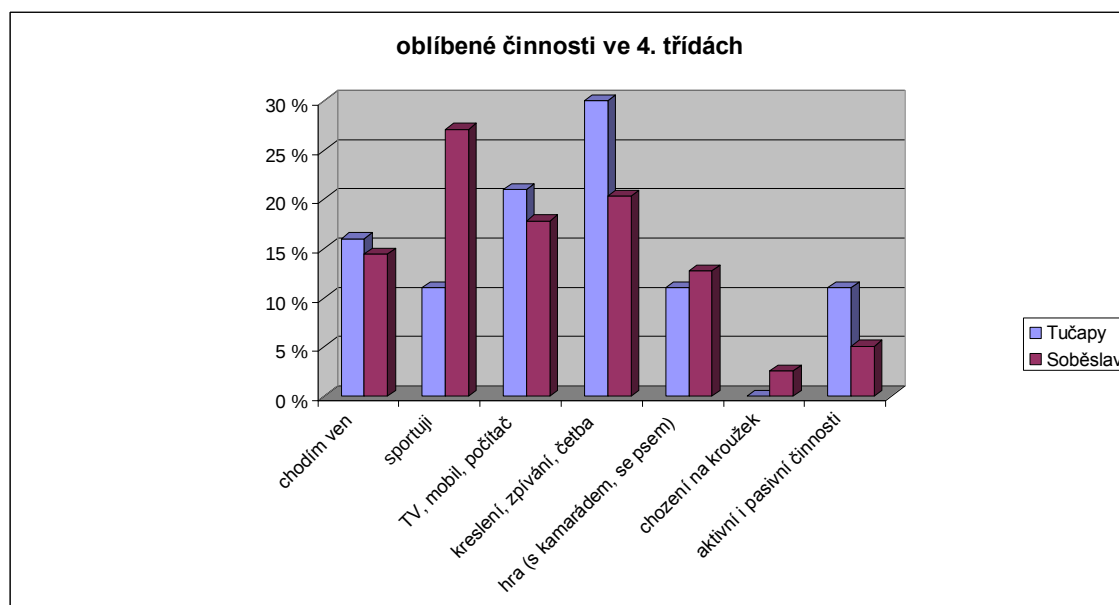
na mobilu, počítači atd.) Tyto činnosti jsou v tabulce uvedeny jako aktivní a pasivní činnosti.

Tabulka 2 – oblíbené činnosti dětí ve 4. třídách

Oblíbené činnosti	Tučapy		Soběslav	
	počet	%	počet	%
chodím ven	3	16	17	14
sportuji	2	11	32	27
TV, mobil, počítač	4	21	21	18
kreslení, zpívání, četba	6	30	24	20
hra (s kamarádem, se psem)	2	11	15	13
chození na kroužek	0	0	3	3
aktivní i pasivní činnosti	2	11	6	5
Σ	19	100	118	100

zdroj:vlastní výzkum

graf 1 – oblíbené činnosti dětí ve 4. třídách

zdroj:vlastní výzkum

Z celkového počtu (19 odpovědí) bylo žáky 4. třídy v Tučapech nejčastěji vybráno kreslení, zpívání, četba (30%), dále je to počítač, televize, mobil (21%), následuje chození ven (16%) a sportování a hra (oboje 11%), stejný počet hlasů pak patří činnostem obojího charakteru (11%).

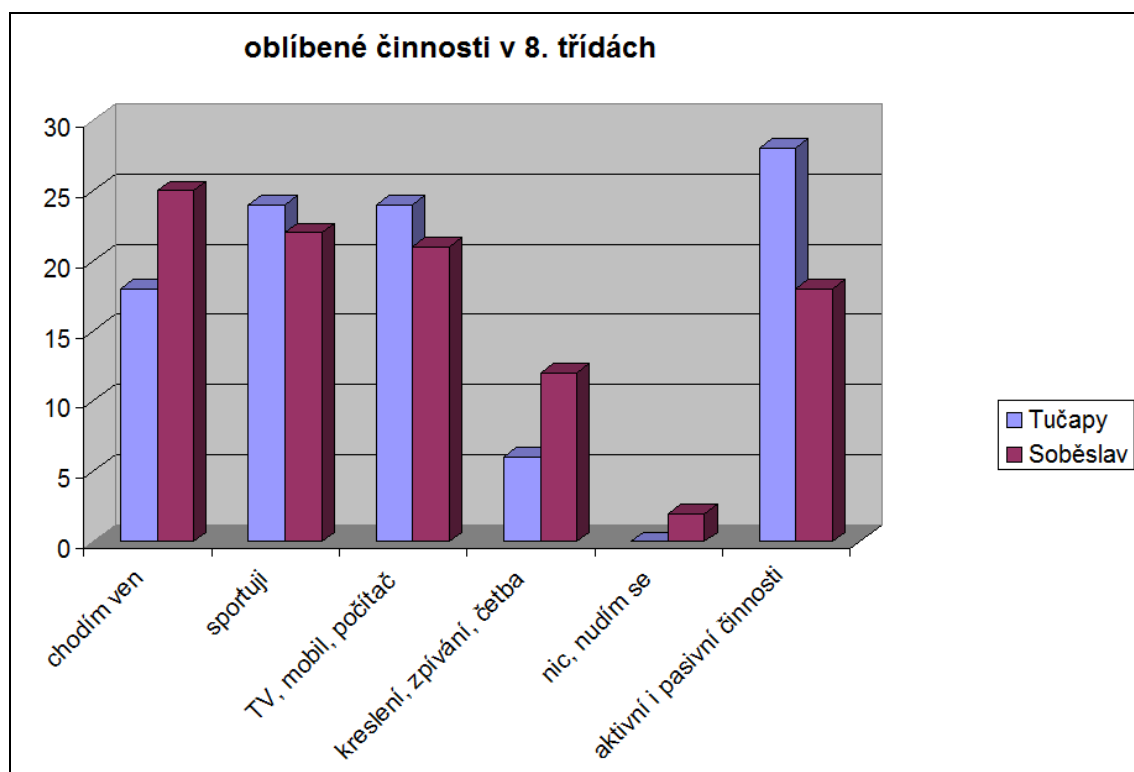
Ze 118 odpovědí děti ze Soběslavi jako nejoblíbenější činnost uvádějí sportování (27%), poté kreslení, zpívání, četbu (20%), následuje televize, mobil, počítač (18%), chození ven (14%), hry (13%), navíc rády chodí na kroužek (3%). Činnosti pasivního a aktivního charakteru bylo uvedeno pouze v 5% odpovědí.

Tabulka 3- oblíbené činnosti dětí v 8. třídách

činnosti	Tučapy		Soběslav	
	počet	%	počet	%
chodím ven	6	18	31	25
sportuji	8	24	27	22
TV, mobil, počítač	8	24	26	21
kreslení, zpívání, četba	2	6	14	12
nic, nudím se	0	0	3	2
aktivní i pasivní činnosti	9	28	22	18
Σ	33	100	123	100

zdroj:vlastní výzkum

graf 2 - oblíbené činnosti dětí v 8. třídách

zdroj:vlastní výzkum

Z celkového počtu 33 odpovědí tučapské děti z 8. tříd nejčastěji odpovídaly, že nejraději tráví čas jak aktivně, tak pasivně (28%), což dokládá další činnosti, kdy na druhé místo

se řadí sportování a televize, mobil počítač (oboje 24%), následuje chození ven (18%) a na posledním místě děti uváděly kreslení, zpívání, četbu (6%) .

Žáci (123 odpovědí) ze stejného ročníku v Soběslavi uvedli na první místo chození ven (25%) , sportování (22%), těsně následuje televize, počítač a mobil (21%). Činnosti pasivní i aktivní jsou u dětí oblíbené v 18%, na konci oblíbených činností je kreslení, četba, zpívání (12%) a žáci navíc uváděli nudu a nicnedělání (2%).

Otázka č. 2 – *Co děláte společně s rodiči?*

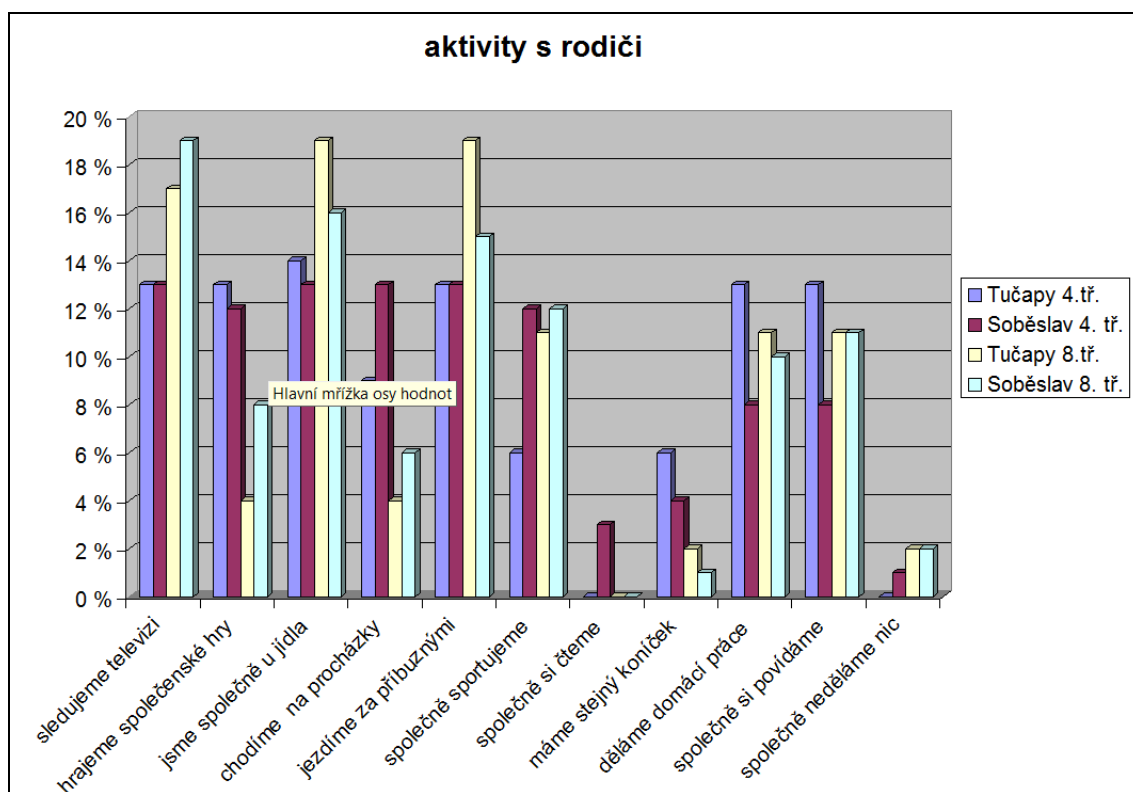
Tato otázka dávala možnost zaškrtnout více odpovědí.

Tabulka 4 – společné aktivity s rodiči

název činnosti	4. třídy				8. třídy			
	Tučapy		Soběslav		Tučapy		Soběslav	
	počet	%	počet	%	počet	%	počet	%
sledujeme televizi	8	13	71	12	9	17	43	19
hrajeme společenské hry	8	13	68	12	2	4	18	8
jsme společně u jídla	9	14	73	13	10	19	38	16
chodíme na procházky	7	9	72	13	2	4	13	6
jezdíme za příbuznými	8	13	76	14	10	19	35	15
společně sportujeme	4	6	65	12	6	11	26	12
společně si čteme	0	0	19	3	0	0	1	0
máme stejný koníček	4	6	20	4	1	2	3	1
děláme domácí práce	8	13	48	8	6	11	24	10
společně si povídáme	8	13	48	8	6	11	25	11
společně neděláme nic	0	0	5	1	1	2	5	2
Σ	64	100	565	100	53	100	231	100

zdroj:vlastní výzkum

graf 3– společné aktivity s rodiči

zdroj:vlastní výzkum

V otázce č. 2 měli žáci označit, jaké činnosti dělají společně s rodiči. Rozdíly v odpovědích, jak je patrné, souvisí s věkem (mezi 4. a 8. třídou), lokalita nemá větší vliv na společně stráveném času s rodiči.

Žáci čtvrtých tříd (Tučapy 64 odpovědí a Soběslav 565 odpovědí) nejčastěji tráví čas s rodiči u jídla (14% a 13%), návštěvami příbuzných (13% a 14%) a společným sledováním televize (13% a 12%). Vzhledem k věku také děti s rodiči hrají různé společenské hry (13% a 12%), chodí spolu na procházky (9% a 13%) a povídají si (13% a 8%). Také jsou více zapojeni do domácích prací (13% a 8%). Nejméně s rodiči mají stejného koníčka (6% a 4%), příliš si spolu nečtou (0% a 3%). Pozitivní je nízké procento, kdy děti uvádějí, že nedělají s rodiči nic (0% a 1%).

U žáků osmých tříd (Tučapy 53 odpovědí, Soběslav 231 odpovědí) patří mezi nejčastější společnou aktivitou společné sledování televize (17% a 19%), posezení u jídla (19% a 16%), společné návštěvy příbuzných (19% a 15%), společné popovídání (11% a 11%). Účastní se i na domácí výpomoci (11% a 10%). Oproti mladším dětem

více s rodiči sportují (11% a 12%), minimálně spolu chodí na procházky (4% a 6%), či si hrají společenské hry (4% a 8%). I v tomto věku je pozitivní malý počet dětí, s nimiž rodiče nedělají společně nic (2% a 2%).

Otázka č. 3 – Označ, kdo rozhoduje o tom, co budeš dělat ve svém volnu.

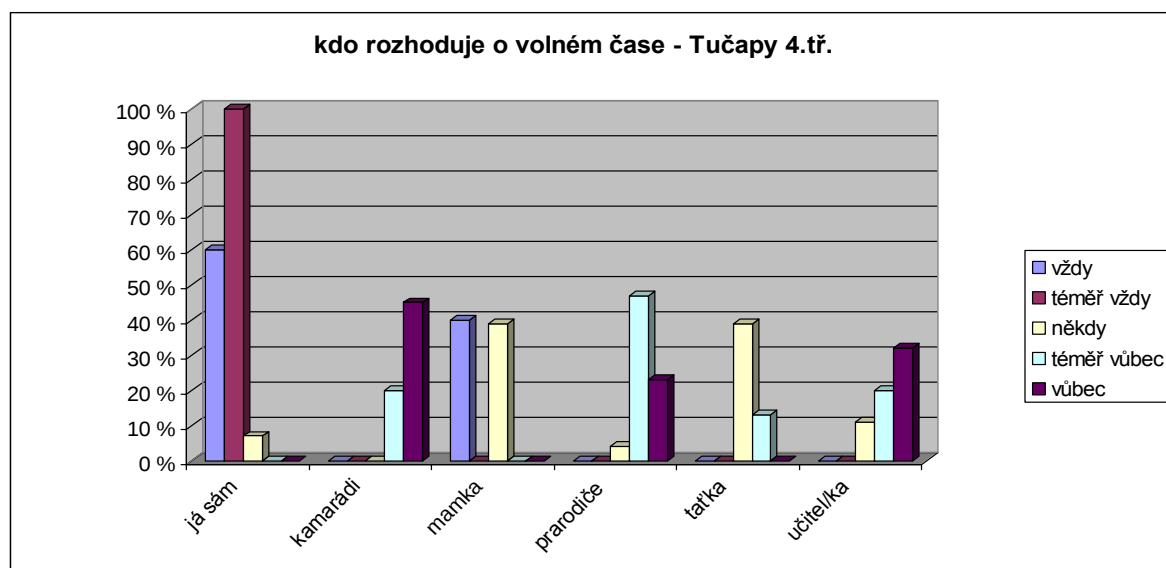
Zde měli respondenti možnost zodpovědět, kdo má největší vliv na to, co bude dotyčná osoba dělat ve svém volném čase.

Tabulka 5 – kdo rozhoduje o činnostech volném čase – Tučapy 4. tř.

Tučapy 4. tř.	vždy		téměř vždy		někdy		téměř vůbec		vůbec	
	počet	%	počet	%	počet	%	počet	%	počet	%
já sám	3	60	8	100	2	7	0	0	0	0
kamarádi	0	0	0	0	0	0	3	20	10	45
mamka	2	40	0	0	11	39	0	0	0	0
prarodiče	0	0	0	0	1	4	7	47	5	23
taťka	0	0	0	0	11	39	2	13	0	0
učitel/ka	0	0	0	0	3	11	3	20	7	32
Σ	5	100	8	100	28	100	15	100	22	100

zdroj:vlastní výzkum

graf 4 – kdo rozhoduje o činnostech volném čase – Tučapy 4. tř.

zdroj:vlastní výzkum

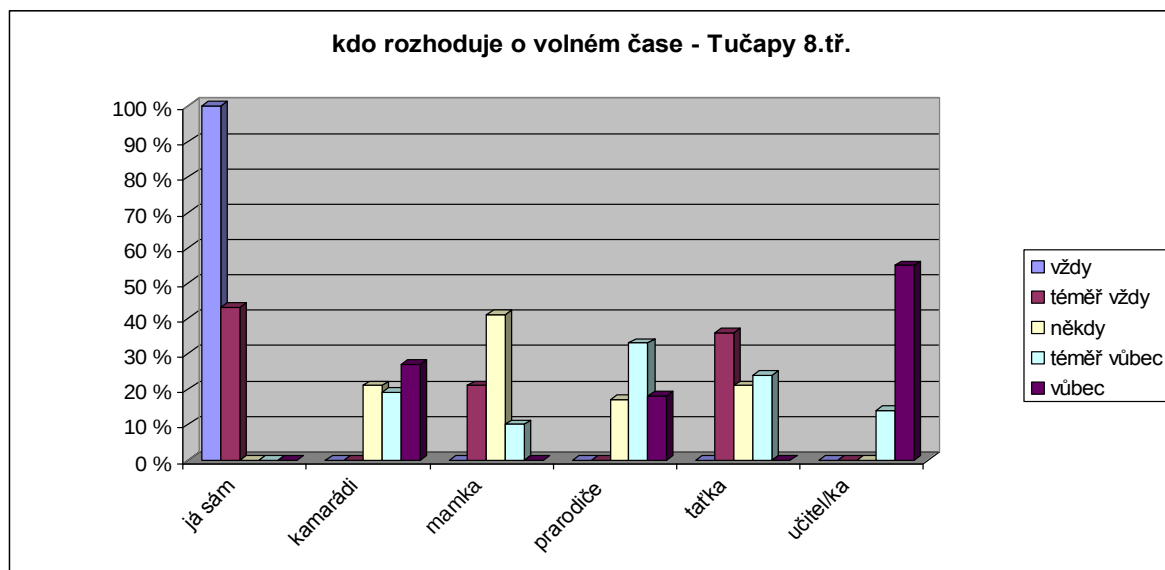
Respondenti odpovídali, že v nejvíce případech se rozhodují sami, jak budou trávit svůj volný čas, na dalším místě je vliv rodičů, na posledním pak rozhoduje učitel/ka.

Tabulka 6 - kdo rozhoduje o činnostech volném čase – Tučapy 8. tř.

Tučapy 8. tř.	vždy		téměř vždy		někdy		téměř vůbec		vůbec	
	počet	%	počet	%	počet	%	počet	%	počet	%
já sám	8	100	6	43	0	0	0	0	0	0
kamarádi	0	0	0	0	5	21	4	19	6	27
mamka	0	0	3	21	10	41	2	10	0	0
prarodiče	0	0	0	0	4	17	7	33	4	18
taťka	0	0	5	36	5	21	5	24	0	0
učitel/ka	0	0	0	0	0	0	3	14	12	55
Σ	8	100	14	100	24	100	21	100	22	100

zdroj:vlastní výzkum

graf 5 - kdo rozhoduje o činnostech volném čase – Tučapy 8. tř.

zdroj:vlastní výzkum

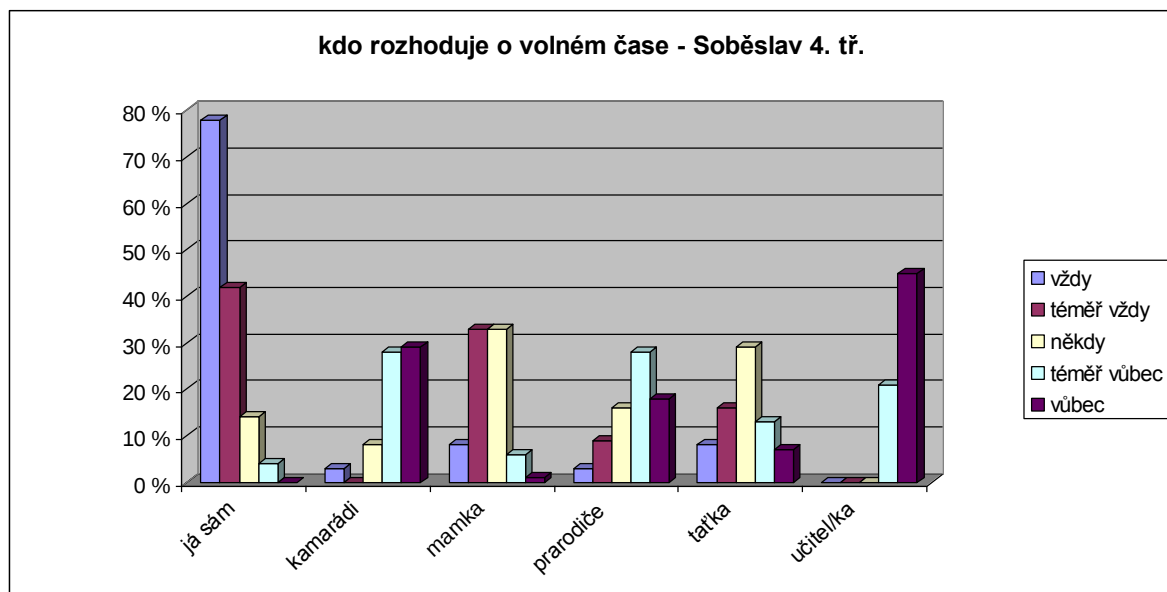
U starších dětí je výraznější podíl vlastního rozhodování o svém volném čase, dále jsou to rodiče a zvyšuje se vliv kamarádů. I v tomto případě učitel/ka má zanedbatelný vliv na jejich volný čas.

Tabulka 7 - kdo rozhoduje o činnostech volném čase – Soběslav 4. tř.

Soběslav 4. tř.	vždy		téměř vždy		někdy		téměř vůbec		vůbec	
	počet	%	počet	%	počet	%	počet	%	počet	%
já sám	31	78	38	42	27	14	5	4	0	0
kamarádi	1	3	0	0	15	8	34	28	51	29
mamka	3	8	30	33	63	33	7	6	1	1
prarodiče	1	3	8	9	31	16	33	28	30	18
taťka	3	8	15	16	55	29	16	13	12	7
učitel/ka	0	0	0	0	0	0	25	21	76	45
Σ	39	100	91	100	191	100	120	100	170	100

zdroj:vlastní výzkum

graf 6 - kdo rozhoduje o činnostech volném čase – Soběslav 4. tř

zdroj:vlastní výzkum

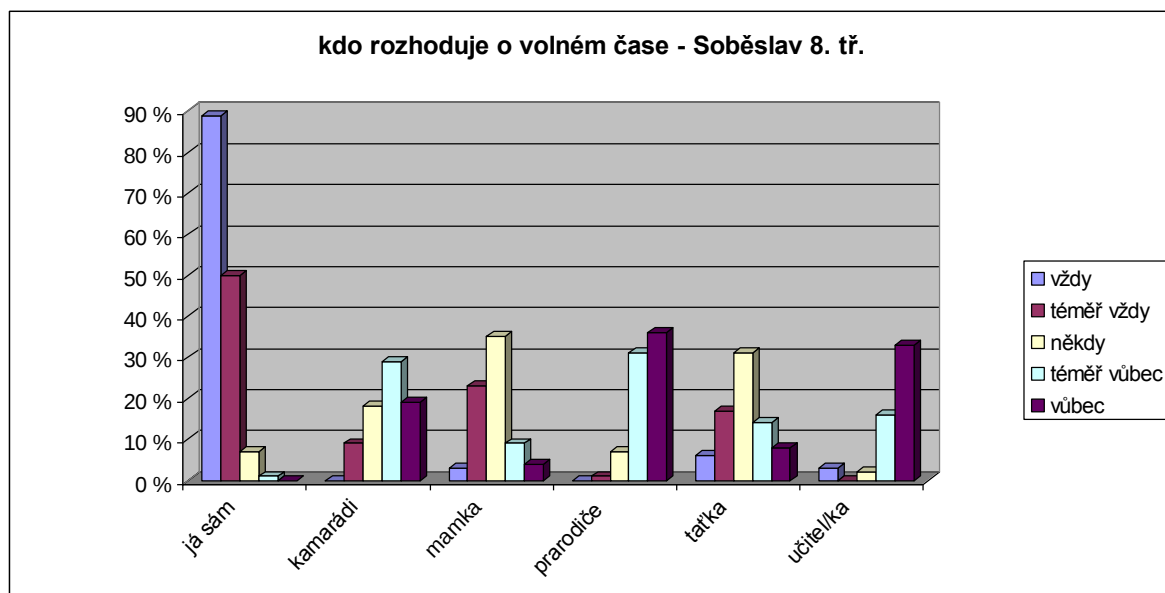
Obdobně, jako žáci stejného ročníku v Tučapech i děti v Soběslavi na první místo v rozhodování o svém volnu kladou vlastní osobu, následuje vliv rodičů a minimální je zásah učitelů.

Tabulka 8 - kdo rozhoduje o činnostech ve volném čase – Soběslav 8. tř.

Soběslav 8. tř.	vždy		téměř vždy		někdy		téměř vůbec		vůbec	
	počet	%	počet	%	počet	%	počet	%	počet	%
já sám	32	88	35	50	9	7	1	1	0	0
kamarádi	0	0	6	9	23	18	28	29	20	19
mamka	1	3	16	23	46	35	9	9	4	4
prarodiče	0	0	1	1	9	7	30	31	37	36
taťka	2	6	12	17	41	31	14	14	8	8
učitel/ka	1	3	0	0	3	2	16	16	35	33
Σ	36	100	70	100	131	100	98	100	104	100

zdroj:vlastní výzkum

graf 7 - kdo rozhoduje o činnostech ve volném čase – Soběslav 8. tř.

zdroj:vlastní výzkum

Odpovědi žáků ze Soběslavi kopírují odpovědi svých vrstevníků z Tučap.

Shrneme-li odpovědi na tuto otázku u všech žáků, zjistíme, že si o trávení svého volného času (bez ohledu na místo bydliště) prakticky vždy rozhodují sami, u mladších dětí někdy rozhodují rodiče, u starších se do rozhodování zapojují kamarádi a minimální vliv na rozhodování mají prarodiče a hlavně učitel/ka.

Otázka č. 4 - Čemu se věnuješ ve svém volném čase, po návratu ze školy nebo o víkendu?

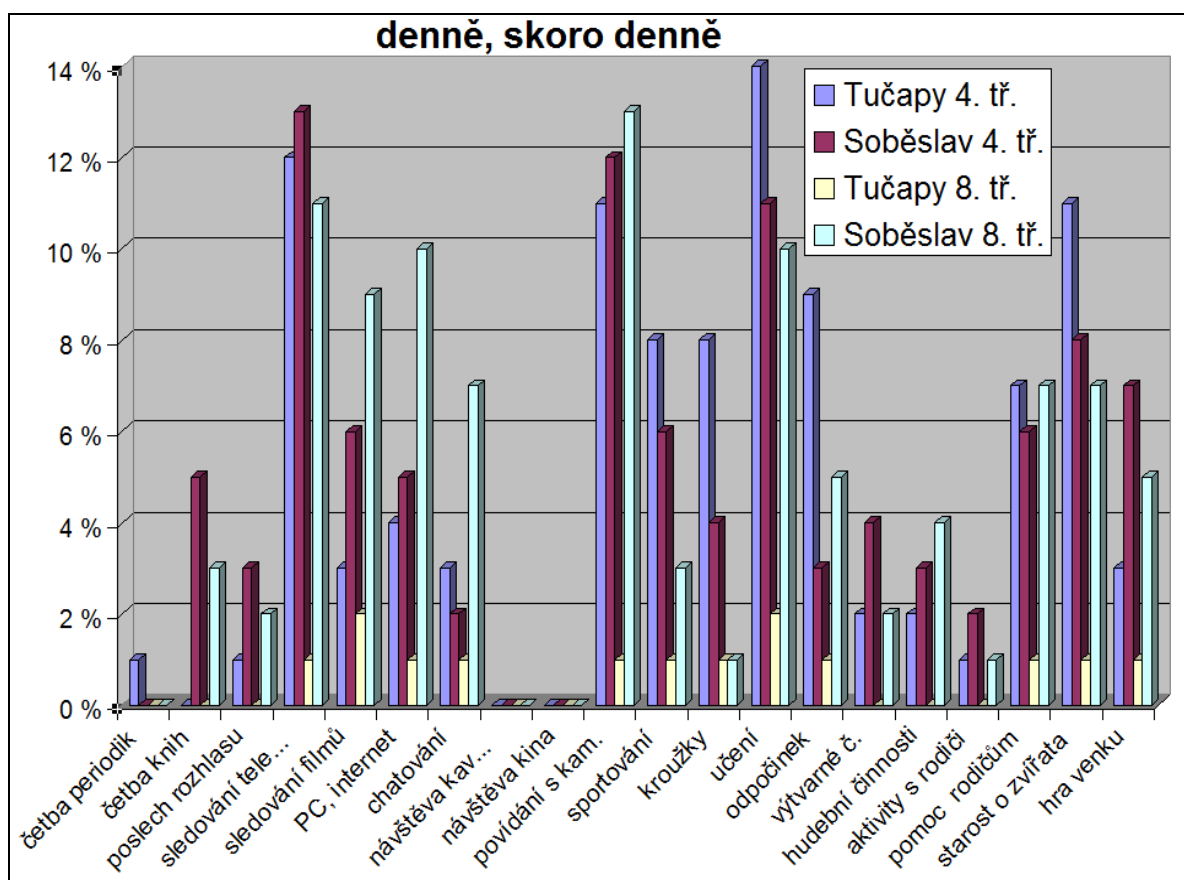
V této otázce měli žáci odpovědět, jakým činností a jak často se věnují. Následně jsou uvedeny grafy a tabulky dle frekvence činnosti.

Tabulka 9 – činnosti ve volném čase – denně, skoro denně

název činnosti	4. třídy				8. třídy			
	Tučapy		Soběslav		Tučapy		Soběslav	
	počet	%	počet	%	počet	%	počet	%
četba periodik	1	1	3	0	1	1	2	0
četba knih	0	0	35	5	2	2	15	3
poslech rozhlasu	1	1	18	3	0	0	12	2
sledování televize	11	12	79	13	14	13	61	11
sledování filmů	3	3	37	6	12	10	46	9
PC, internet	4	4	35	5	14	13	49	10
chatování	3	3	14	2	5	5	39	7
návštěva kaváren	0	0	0	0	0	0	0	0
návštěva kina	0	0	0	0	0	0	0	0
povídání s kam.	9	11	74	12	14	13	67	13
sportování	7	8	38	6	6	5	16	3
kroužky	7	8	28	4	4	4	5	1
učení	12	14	71	11	12	10	54	10
odpočinek	8	9	18	3	5	5	29	5
výtvarné č.	2	2	24	4	2	2	10	2
hudební činnosti	2	2	19	3	1	1	20	4
aktivity s rodiči	1	1	15	2	2	2	7	1
pomoc rodičům	6	7	39	6	6	5	38	7
starost o zvířata	9	11	54	8	7	5	37	7
hra venku	3	3	47	7	4	4	26	5
Σ	89	100	648	100	111	100	533	100

zdroj:vlastní výzkum

graf 8 - činnosti ve volném čase – denně, skoro denně

Zdroj: vlastní výzkum

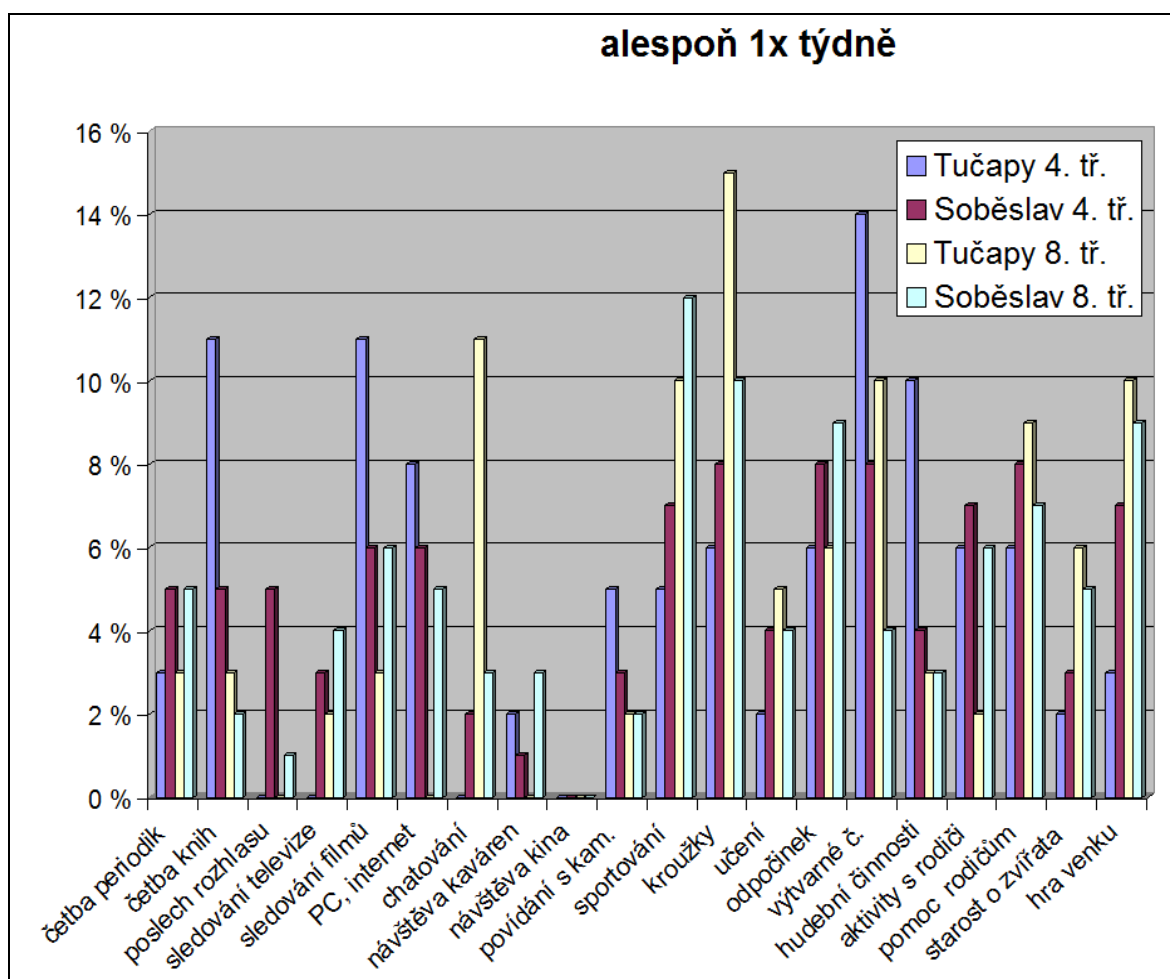
Mezi každodenní a nejčastější činnosti patří sledování televize, učení, povídání s kamarády, následuje počítač a internet, vůbec mezi denní činnosti nepatří návštěva kaváren a kina. Mezi málo frekventované činnosti patří také četba (knih, novin a časopisů), poslech rozhlasu.

Tabulka 10 – činnosti ve volném čase – alespoň 1x týdně

název činnosti	4. třídy				8. třídy			
	Tučapy		Soběslav		Tučapy		Soběslav	
	počet	%	počet	%	počet	%	počet	%
četba periodik	2	3	24	5	2	3	21	5
četba knih	7	11	29	5	2	3	9	2
poslech rozhlasu	0	0	24	5	0	0	4	1
sledování televize	0	0	13	3	1	2	15	4
sledování filmů	7	11	32	6	2	3	25	6
PC, internet	5	8	31	6	0	0	21	5
chatování	0	0	10	2	7	11	13	3
návštěva kaváren	1	2	4	1	0	0	12	3
návštěva kina	0	0	0	0	0	0	0	0
povídání s kam.	3	5	16	3	1	2	8	2
sportování	3	5	36	7	6	10	46	12
kroužky	4	6	47	8	9	15	43	10
učení	1	2	21	4	3	5	17	4
odpočinek	4	6	43	8	4	6	34	9
výtvarné č.	8	14	42	8	6	10	16	4
hudební činnosti	6	10	22	4	2	3	11	3
aktivity s rodiči	4	6	36	7	1	2	25	6
pomoc rodičům	4	6	39	8	6	9	26	7
starost o zvířata	1	2	17	3	4	6	18	5
hra venku	2	3	34	7	6	10	34	9
Σ	62	100	520	100	62	100	398	100

zdroj:vlastní výzkum

graf 9 - činnosti ve volném čase – alespoň 1x týdně

Zdroj: vlastní výzkum

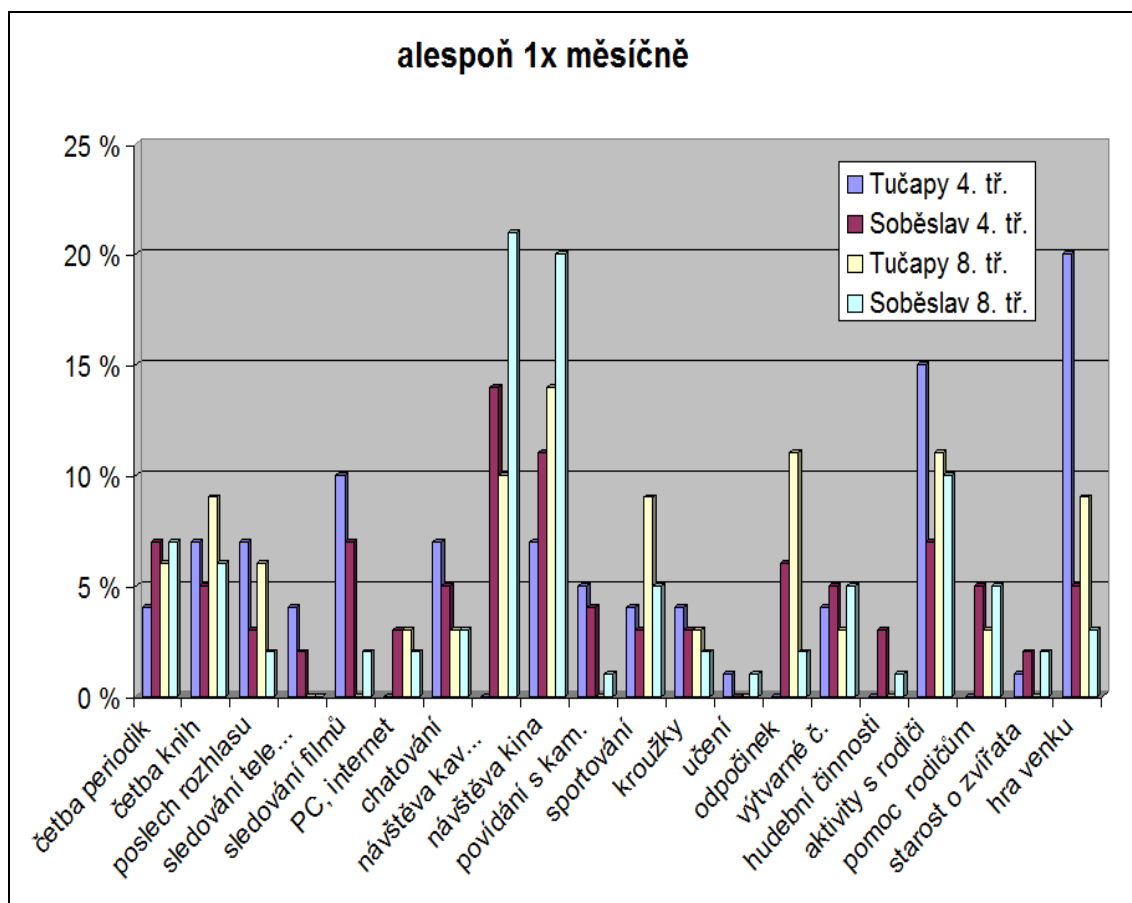
Činnosti, které jsou vykonávány alespoň 1x týdně, jsou už rozmanitější. Do popředí se dostává sportování, pravidelné chození do kroužku, hra venku, také výtvarné činnosti a nicnedělání. Zvyšuje se podíl četby. Návštěva kina a kaváren jsou stále v malé oblibě.

Tabulka 11 - činnosti ve volném čase – alespoň 1x měsíčně

název činnosti	4. třídy				8. třídy			
	Tučapy		Soběslav		Tučapy		Soběslav	
	počet	%	počet	%	počet	%	počet	%
četba periodik	1	4	16	7	2	6	13	7
četba knih	2	7	11	5	3	9	11	6
poslech rozhlasu	2	7	7	3	2	6	4	2
sledování televize	1	4	4	2	0	0	0	0
sledování filmů	3	10	18	7	0	0	3	2
PC, internet	0	0	7	3	1	3	4	2
chatování	2	7	11	5	1	3	5	3
návštěva kaváren	0	0	37	14	4	10	37	21
návštěva kina	2	7	30	11	5	14	34	20
povídání s kam.	1	5	9	4	0	0	1	1
sportování	1	4	8	3	3	9	8	5
kroužky	1	4	7	3	1	3	3	2
učení	0	1	1	0	0	0	2	1
odpočinek	0	0	14	6	4	11	3	2
výtvarné č.	1	4	13	5	1	3	9	5
hudební činnosti	0	0	7	3	0	0	2	1
aktivity s rodiči	4	15	17	7	4	11	17	10
pomoc rodičům	0	0	11	5	1	3	9	5
starost o zvířata	0	1	4	2	0	0	3	2
hra venku	6	20	12	5	3	9	6	3
Σ	27	100	244	100	35	100	174	100

zdroj:vlastní výzkum

graf 10 - činnosti ve volném čase – alespoň 1x měsíčně

Zdroj: vlastní výzkum

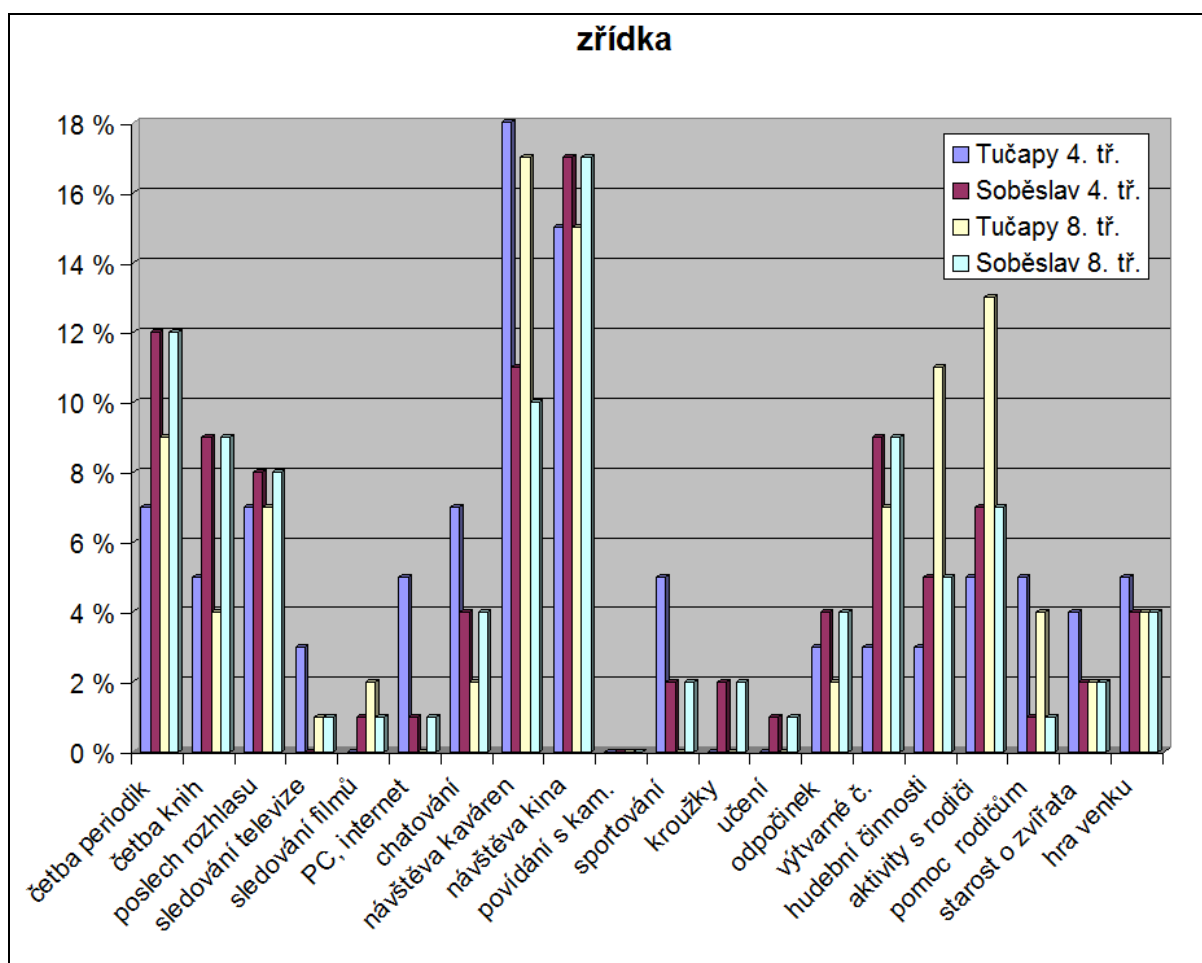
Při odpovědích alespoň 1x měsíčně děti začaly uvádět návštěvu kina či kavárny, vyrovnávají se činnosti uvedeny v dřívější tabulce, minimalizuje se aktivita učení a sledování televize.

Tabulka 12 - činnosti ve volném čase - zřídka

název činnosti	4. třídy				8. třídy			
	Tučapy		Soběslav		Tučapy		Soběslav	
	počet	%	počet	%	počet	%	počet	%
četba periodik	3	7	28	12	4	9	28	12
četba knih	2	5	22	9	2	4	22	9
poslech rozhlasu	3	7	19	8	3	7	19	8
sledování televize	1	3	1	0	0	1	1	1
sledování filmů	0	0	3	1	1	2	3	1
PC, internet	2	5	3	1	0	0	3	1
chatování	3	7	10	4	1	2	10	4
návštěva kaváren	7	18	23	11	8	17	23	10
návštěva kina	6	15	40	17	7	15	40	17
povídání s kam.	0	0	1	0	0	0	1	0
sportování	2	5	4	2	0	0	4	2
kroužky	0	0	4	2	0	0	4	2
učení	0	0	3	1	0	0	3	1
odpočinek	1	3	10	4	1	2	10	4
výtvarné č.	1	3	21	9	3	7	21	9
hudební činnosti	1	3	13	5	5	11	13	5
aktivity s rodiči	2	5	17	7	6	13	17	7
pomoc rodičům	2	5	2	1	2	4	2	1
starost o zvířata	1	4	4	2	1	2	4	2
hra venku	2	5	10	4	2	4	10	4
Σ	39	100	238	100	46	100	238	100

zdroj:vlastní výzkum

graf 11 - činnosti ve volném čase – zřídka

zdroj: vlastní výzkum

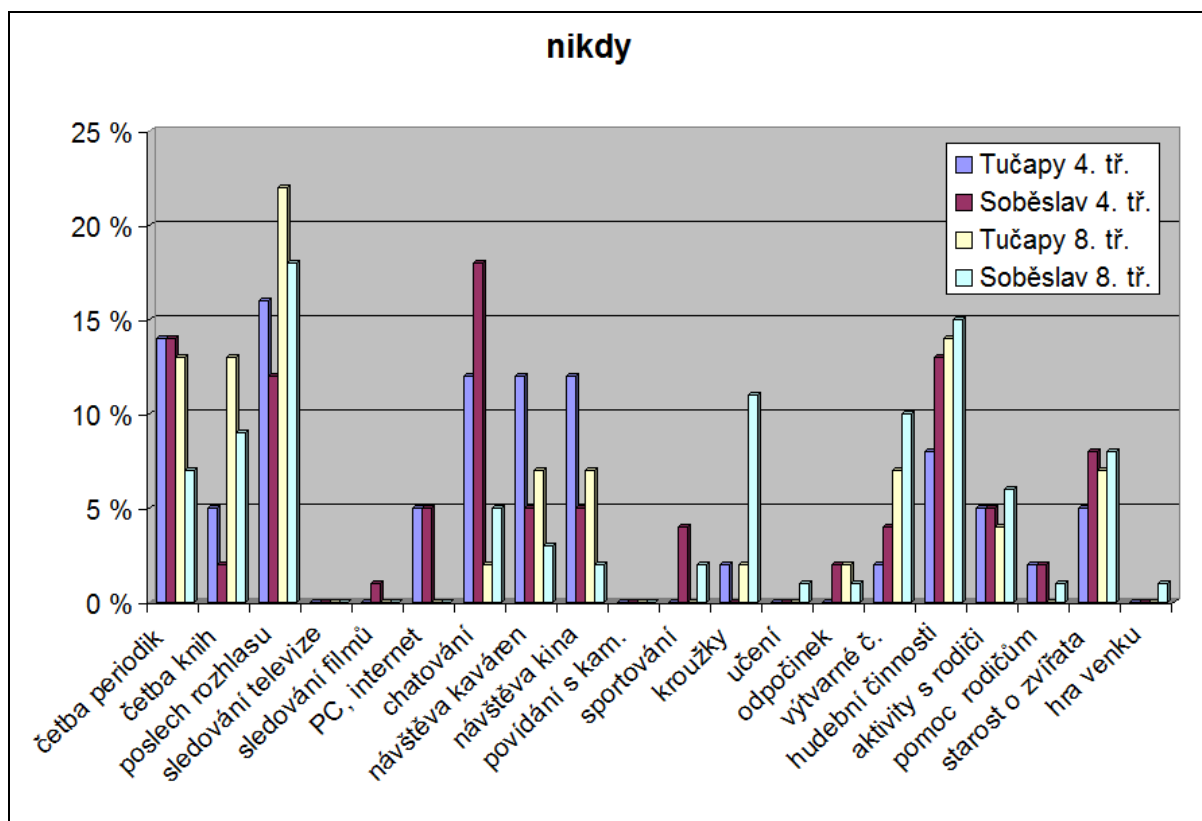
Největší zastoupení odpovědí v této tabulce má navštěva kina a kaváren, následuje poslech rozhlasu, čtení. Malé zastoupení má sledování televize, filmů, učení, povídání s kamarády.

Tabulka 13 - činnosti ve volném čase – nikdy

název činnosti	4. třídy				8. třídy			
	Tučapy		Soběslav		Tučapy		Soběslav	
	počet	%	počet	%	počet	%	počet	%
četba periodik	6	14	35	14	6	13	13	7
četba knih	2	5	6	2	6	13	20	9
poslech rozhlasu	7	16	29	12	10	22	38	18
sledování televize	0	0	0	0	0	0	0	0
sledování filmů	0	0	2	1	0	0	0	0
PC, internet	2	5	11	5	0	0	0	0
chatování	5	12	44	18	1	2	10	5
návštěva kaváren	5	12	13	5	3	7	5	3
návštěva kina	5	12	11	5	3	7	3	2
povídání s kam.	0	0	0	0	0	0	0	0
sportování	0	0	9	4	0	0	3	2
kroužky	1	2	0	0	1	2	22	11
učení	0	0	0	0	0	0	1	1
odpočinek	0	0	4	2	1	2	1	1
výtvarné č.	1	2	10	4	3	7	21	10
hudební činnosti	4	8	35	13	7	14	31	15
aktivity s rodiči	2	5	11	5	2	4	11	6
pomoc rodičům	1	2	4	2	0	0	2	1
starost o zvířata	2	5	19	8	3	7	15	8
hra venku	0	0	1	0	0	0	1	1
Σ	43	100	244	100	46	100	197	100

zdroj:vlastní výzkum

graf 12 - činnosti ve volném čase – nikdy

zdroj: vlastní výzkum

V této otázce děti odpovídaly, které činnosti nikdy nevykonávají. Největší zastoupení má poslech rozhlasu, čtení novin a časopisů, hudební činnosti. Činnosti uváděné v tabulce č.9 jsou nyní zastoupené minimálně.

Otázka č. 5 - *Navštěvuješ pravidelně nějaký kroužek, oddíl, kurz...?*

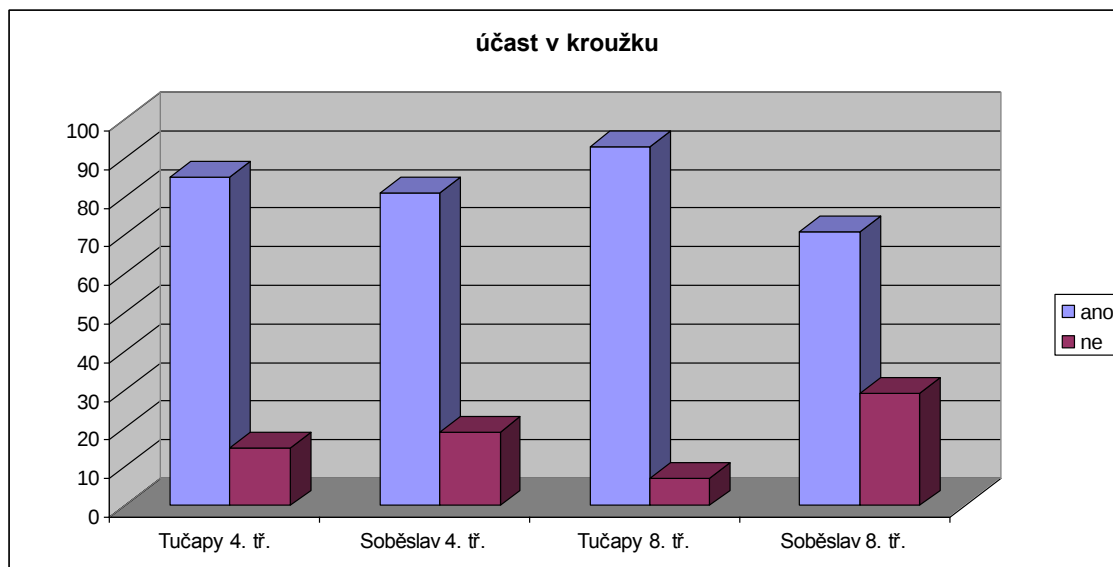
Tato otázka měla zjistit, jak děti využívají organizované kroužky nabízené v jejich okolí.

Tabulka 14 – pravidelná účast na kroužku

Možnosti	4. třídy				8. třídy			
	Tučapy		Soběslav		Tučapy		Soběslav	
	počet	%	počet	%	počet	%	počet	%
ano	11	85	82	81	14	93	55	71
ne	2	15	19	19	1	7	22	29
Σ	13	100	101	100	15	100	77	100

zdroj: vlastní výzkum

graf 13 - pravidelná účast na kroužku

zdroj: vlastní výzkum

Z odpovědí na tuto otázku je patrné, že jak žáci 4. tříd, tak žáci tříd 8. ve velkém množství navštěvují ve svém volném čase pravidelně nějaký kroužek. U žáků 4. třídy v Tučapech je to v 85% (11 dětí ze 13) a v Soběslavi o trochu méně, v 81% (82 dětí z 101). Žáci z 8. třídy v Tučapech v kroužcích tráví svůj čas v 93% (14 dětí z 15), soběslavské děti v 71 % (55 dětí z 77) případů.

Pokud ano, tak jaký:

Děti mohly zaškrtnout více možností.

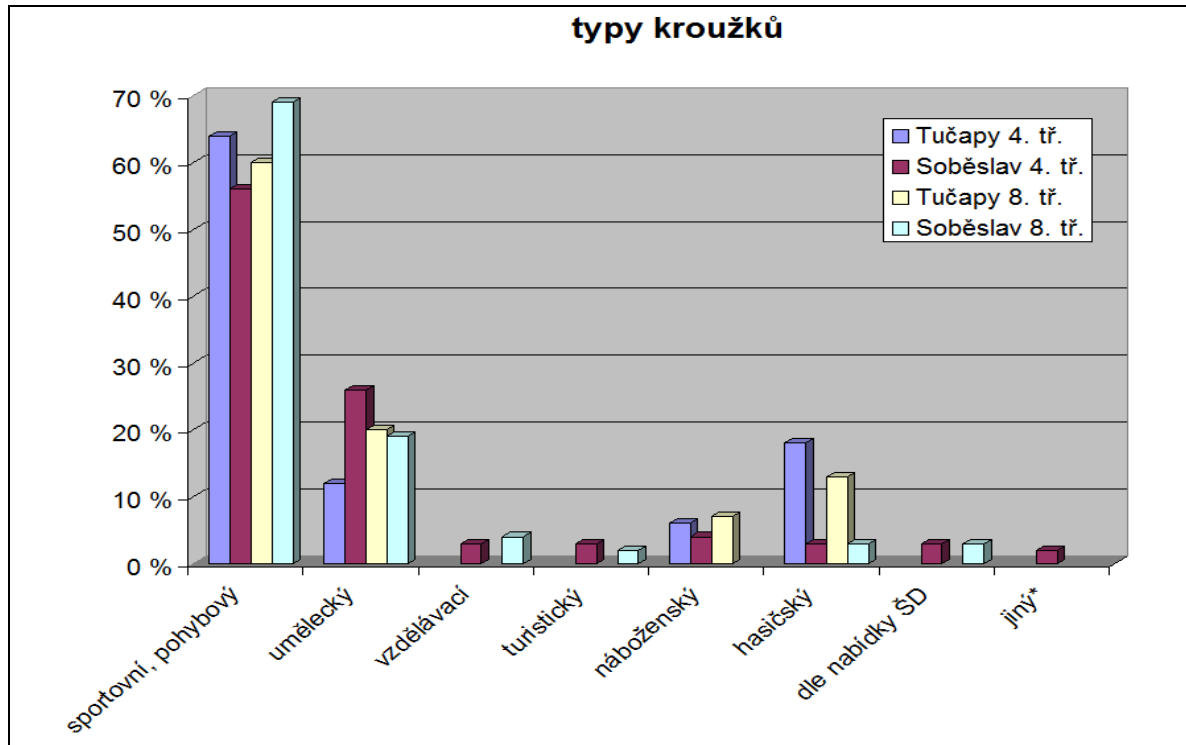
Tabulka 15 – typy kroužků

Kroužky	4. třídy				8. třídy			
	Tučapy		Soběslav		Tučapy		Soběslav	
	počet	%	počet	%	počet	%	počet	%
sportovní, pohybový	11	64	65	56	9	60	46	69
umělecký	2	12	30	26	3	20	13	19
vzdělávací	0	0	3	3	0	0	3	4
turistický	0	0	3	3	0	0	1	2
náboženský	1	6	5	4	1	7	0	0
hasičský	3	18	3	3	2	13	2	3
dle nabídky ŠD	0	0	4	3	0	0	2	3
jiný*	0	0	2	2	0	0	0	0
Σ	17	100	115	100	15	100	67	100

zdroj:vlastní výzkum

*jiný: rybářský, divadelní

graf 14 - typy kroužků

zdroj:vlastní výzkum

Mezi nejvíce navštěvované kroužky patří především kroužky sportovní, a to u všech dětí, následují kroužky umělecké (věnované hudbě, hře na hudební nástroje, výtvarné

činnosti). Tradiční kroužek v malých vesnicích je hasičský, což potvrdily i děti z Tučap. V malé míře děti navštěvují kroužky náboženské a v minimální míře se ve svém volnu věnují vzdělávání.

Pokud ne, co ti brání, abys chodil/a do zájmového kroužku:

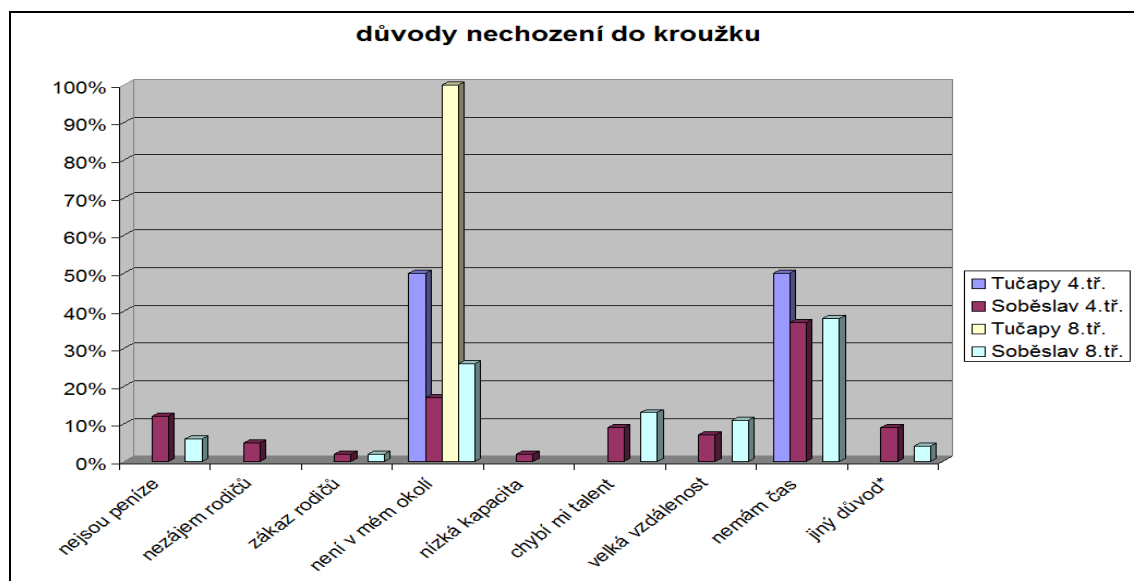
Tabulka 16 – důvody nechození do kroužku

Důvody	4. třídy				8. třídy			
	Tučapy		Soběslav		Tučapy		Soběslav	
	počet	%	počet	%	počet	%	počet	%
nejsou peníze	0	0	5	12	0	0	3	6
nezájem rodičů	0	0	2	5	0	0	0	0
zákaz rodičů	0	0	1	2	0	0	1	2
není v mém okolí	1	50	7	17	1	100	12	26
nízká kapacita	0	0	1	2	0	0	0	0
chybí mi talent	0	0	4	9	0	0	6	13
velká vzdálenost	0	0	3	7	0	0	5	11
nemám čas	1	50	16	37	0	0	18	38
jiný důvod*	0	0	4	9	0	0	2	4
Σ	2	100	43	100	1	100	47	100

zdroj:vlastní výzkum

** jiný důvod: zdravotní, nic nebrání*

graf 15 - důvody nechození do kroužku

zdroj:vlastní výzkum

Tuto otázku zodpovídali ti žáci, kteří ve svém volném čase žádný kroužek nenavštěvují. Nejčastější odpověďí byl nedostatek času, dále pak chtěný kroužek se nevyskytuje v mém okolí, roli zde hraje i velká vzdálenost, v malé míře pak finanční stránka rodiny.

Otázka č. 6 – *Proč jsi se přihlásil/a na tento kroužek?*

I zde mohly děti využít více možností při odpovědi.

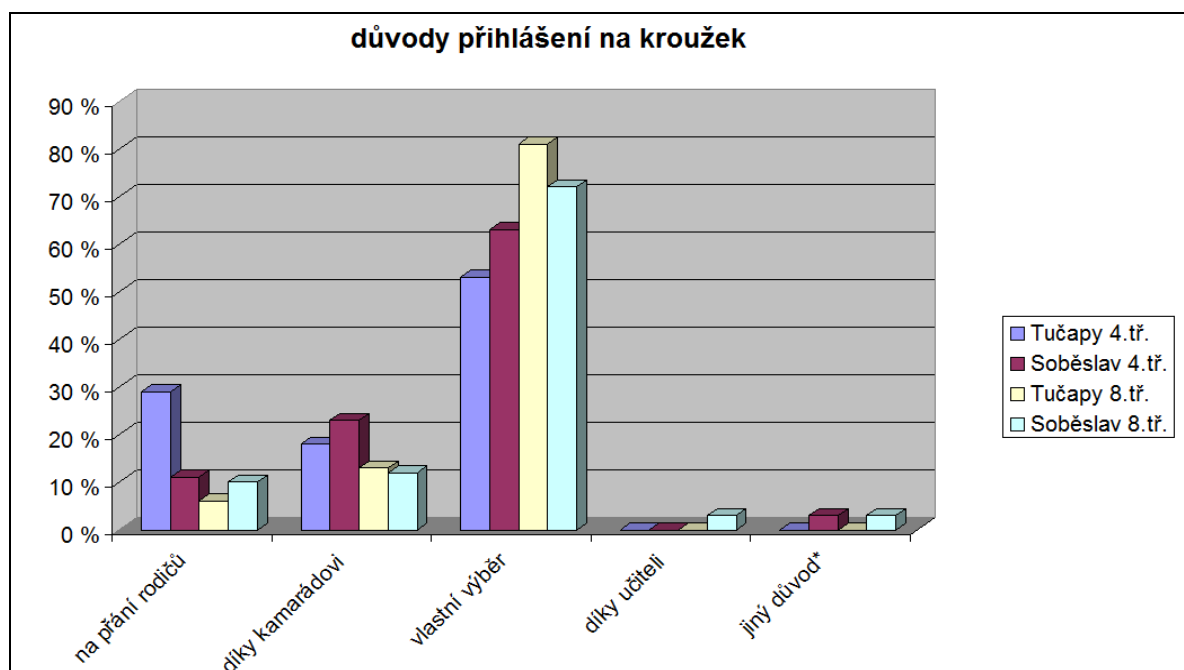
Tabulka 17- důvod přihlášení na kroužek

Důvody	4. tř.				8. tř.			
	Tučapy		Soběslav		Tučapy		Soběslav	
	počet	%	počet	%	počet	%	počet	%
na přání rodičů	5	29	11	11	1	6	6	10
díky kamarádovi	3	18	23	23	2	13	7	12
vlastní výběr	9	53	64	63	13	81	43	72
díky učiteli	0	0	0	0	0	0	2	3
jiný důvod*	0	0	3	3	0	0	2	3
Σ	17	100	101	100	16	100	60	100

zdroj:vlastní výzkum

*jiný důvod: přání prarodičů, chodí již můj starší sourozenec, otec vlastní „tenisovou halu“

graf 16 - důvod přihlášení na kroužek

zdroj:vlastní výzkum

Na tuto otázku respondenti odpovídali, jaký je důvod chození do zvoleného kroužku. Jednoznačně, u všech věkových kategoriích, byl jako hlavní důvod uveden vlastní výběr. Dalším důvodem byl kamarád/ka, u dětí ve 4. tř. v Tučapech pak vliv rodiny. Zanedbatelný vliv na výběr kroužku má učitel.

Otázka č. 7 – *Viš, jaká je nabídka kroužků, kurzů atd. ve tvém městě a okolí?*

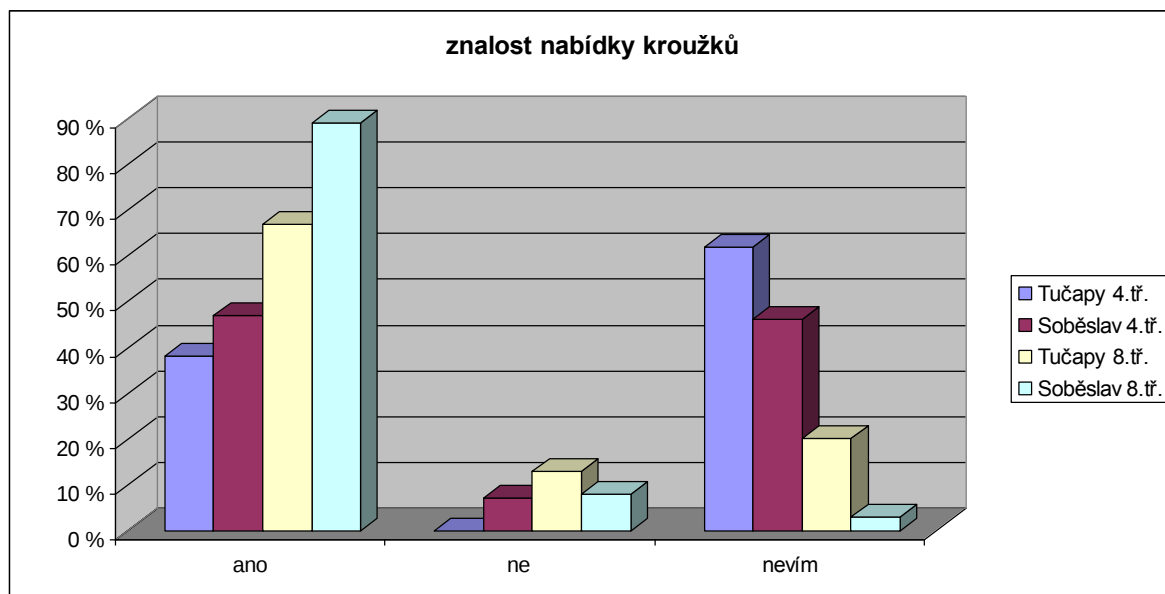
Žáci měli sdělit svůj přehled o nabídce ve svém okolí.

Tabulka 18 – znalost nabídky kroužků v okolí

Možnosti	4. třídy				8. třídy			
	Tučapy		Soběslav		Tučapy		Soběslav	
	počet	%	počet	%	počet	%	počet	%
ano	5	38	47	47	10	67	69	89
ne	0	0	8	7	2	13	6	8
nevím	8	62	46	46	3	20	2	3
Σ	13	100	101	100	15	100	77	100

zdroj:vlastní výzkum

graf 17 - znalost nabídky kroužků v okolí

zdroj:vlastní výzkum

U této otázky měly děti zodpovědět, jakou mají znalost o nabídce kroužků v místě svého bydliště. Lepší přehled mají starší děti (v Tučapech 67% - z 15 odpovědí, v Soběslavi dokonce v 90% - ze 77 odpovědí). Mladší děti v Tučapech odpovědly *nevím* v 62% (8 dětí ze 13) oproti *ano* v 38% (5 dětí ze 13), soběslavské děti mají vyrovnané odpovědi, kdy přehled má 47% (47 dětí ze 101) dětí oproti *nevím* 46% (46 dětí z 101). Zanedbatelné množství dětí o nabídce v místě bydliště nemá přehled.

Otázka č. 8 – *Kde jsi získal/a informace o svém kroužku, oddílu či kurzu?*

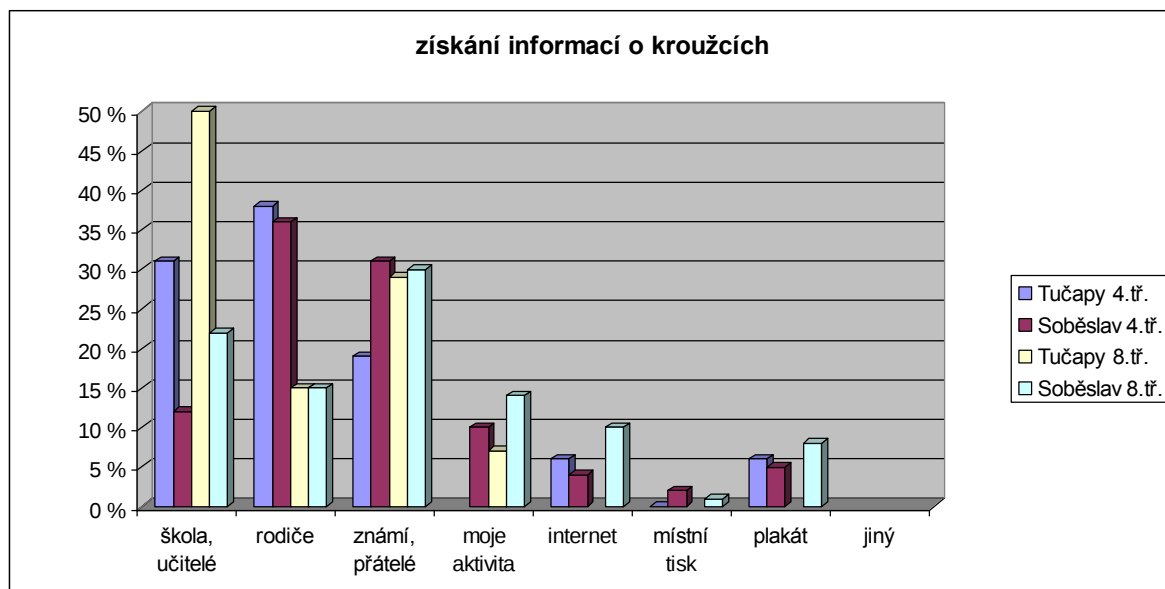
Tato otázka dávala možnost zaškrtnout více možností.

Tabulka 19 – získání informací o kroužcích

Zdroj	4. třídy				8. třídy			
	Tučapy		Soběslav		Tučapy		Soběslav	
	počet	%	počet	%	počet	%	počet	%
škola, učitelé	5	31	12	12	7	50	17	22
rodiče	6	38	35	36	2	15	12	15
známí, přátelé	3	19	31	31	4	29	24	30
moje aktivita	0	0	10	10	1	7	11	14
internet	1	6	4	4	0	0	8	10
místní tisk	0	0	2	2	0	0	1	1
plakát	1	6	5	5	0	0	6	8
jiný	0	0	0	0	0	0	0	0
Σ	16	100	99	100	14	101	79	100

zdroj:vlastní výzkum

graf 18 - získání informací o kroužcích

zdroj:vlastní výzkum

Odpovědi na tuto otázku se především lišily díky věku dětí. Žáci 4. tříd na prvním místě uváděli rodiče, poté školu a přátele. V zanedbatelném množství se na informacích podílí místní tisk. Starší děti na prvních místech označily školu a přátele, následují rodiče a vlastní aktivita. I u této věkové kategorie je minimální vliv místních novin.

Otázka č. 9 – *Jaký kroužek ti ve tvém okolí chybí?*

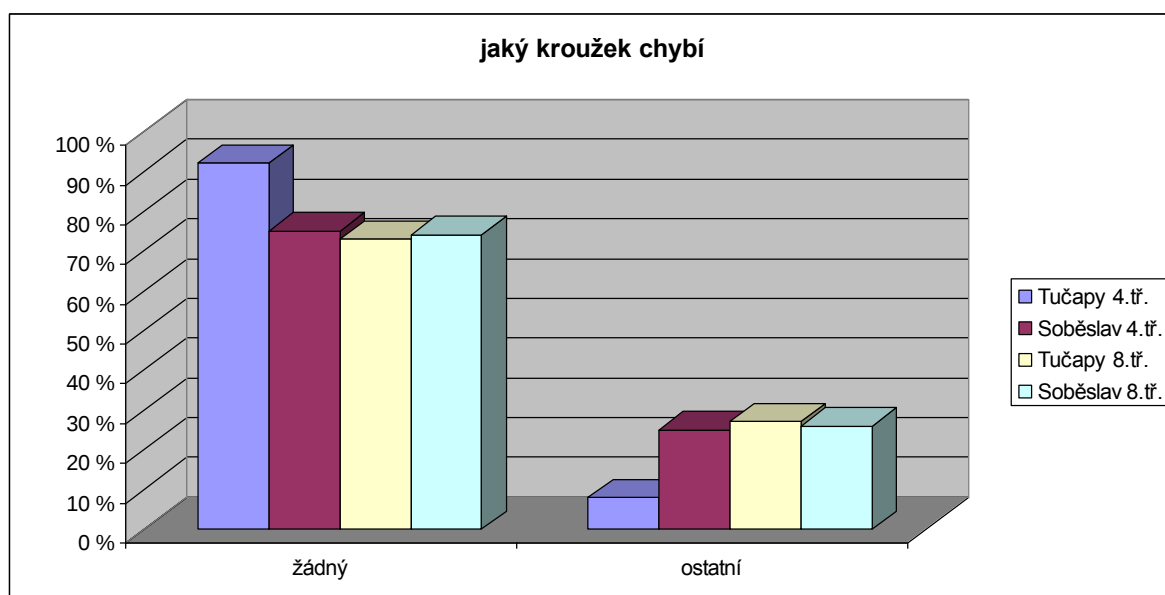
Respondenti měli svoji odpověď napsat na vyznačený řádek.

Tabulka 20 – chybějící kroužek v okolí

Volba	4. třídy				8. třídy			
	Tučapy		Soběslav		Tučapy		Soběslav	
	počet	%	počet	%	počet	%	počet	%
žádný	12	92	76	75	11	73	57	74
ostatní	1	8	25	25	4	27	20	26
Σ	13	100	101	100	15	100	77	100

zdroj:vlastní výzkum

graf 19 - chybějící kroužek v okolí

zdroj:vlastní výzkum

Na tuto uvedenou otázku měli žáci možnost písemného vyjádření. Děti ve většině případů na otázku, který kroužek chybí v okolí, odpovídaly, že žádný. Ve čtvrté třídě v Tučapech to bylo v 92% (12 dětí ze 13), u stejně starých dětí v Soběslavi pak 75 %

(76 dětí ze 101). Žákům v osmých třídách v Tučapech nechyběl žádný kroužek v 73 % (11 dětí z 15) a v Soběslavi to bylo v 74% (57 dětí z 77).

Pokud respondenti odpověděli na otázku, uváděli tyto kroužky:

V Soběslavi dětem v okolí chybí tento kroužek u dětí ze 4. třídy – lyžování (4), malování, rybářský, dramatický, jezdecký (4), archeologický, paintball, šermířský, předení vlny, jízdy na kole, ragby, hokejbal, házená (2), zpívání, vybíjená, volejbal (2).

U dětí z 8. třídy jsou to tyto kroužky – golf (3), bojové sporty, skákání na koloběžce, horolezectví, plavání, práce se zvířaty, hokej pro dívky, paintball, florbal, taneční, ragby, street dance (4), fotografický, box (3).

V Tučapech ve 4. třídě uvádí pouze jeden kroužek, a to jezdecký, v 8. třídě uvádějí tanec, jumpstyle, golf a bojové sporty.

Z výčtu chybějících kroužků se objevují i kroužky, které jsou v nabídce v místě bydliště (což může způsobit neinformovanost).

Otázka č. 10 – *Jaký je tvůj vysněný kroužek, co by jsi ve svém volnu chtěl/a dělat?*

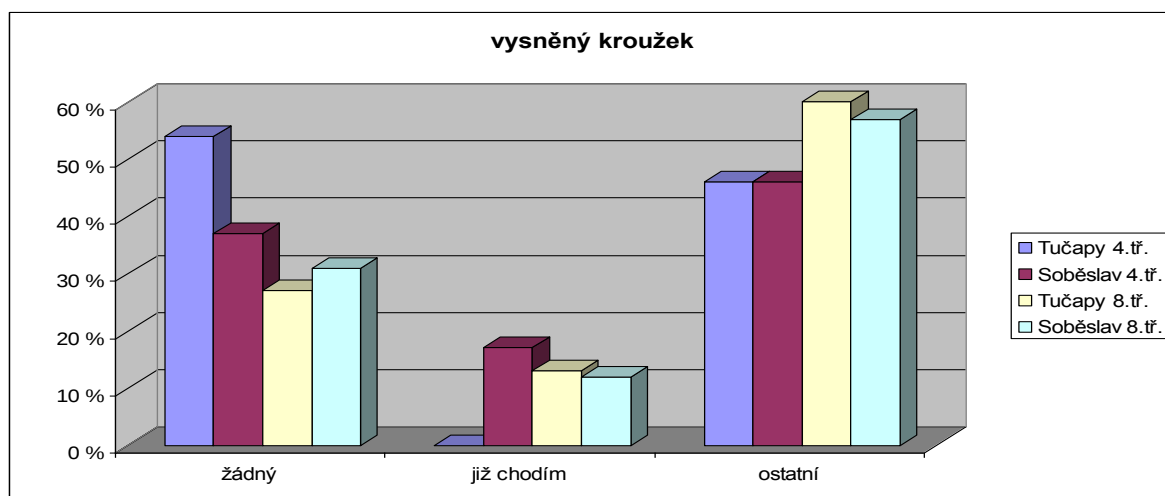
I zde měli žáci svoji odpověď napsat do vyznačeného prostoru.

Tabulka 21 – vysněný kroužek

Volba	4. třídy				8. třídy			
	Tučapy		Soběslav		Tučapy		Soběslav	
	počet	%	počet	%	počet	%	počet	%
žádný	7	54	37	37	4	27	24	31
již chodím	0	0	17	17	2	13	9	12
ostatní	6	46	47	46	9	60	44	57
Σ	13	100	101	100	15	100	77	100

zdroj:vlastní výzkum

graf 20 – vysněný kroužek

Zdroj: vlastní výzkum

U této otázky, oproti předcházející, měly děti odpovídat, jaký je jejich vysněný kroužek. Odpovědi se dají rozdělit do tří kategorií, a sice žádný vysněný kroužek nemají, dále již navštěvují svoji vysněnou činnost a ve třetí kategorii děti vypisovaly svoje přání. I při výčtu vysněných kroužků se objevují ty, které v místní nabídce jsou. Tyto odpovědi mohou být způsobeny tím, že dítě chodí do jiného kroužku, než si skutečně přeje.

V Soběslavi děti ve 4. třídě mají vysněné tyto kroužky – krasobruslení (5), tenis, malířský (2), sbor (3), mažoretky, lyžařský (4), jezdeckví (5), tancování (2), herectví, skaut, basketbal (2), archeologický (2), rybářský (2), florbal (3), předení vlny, počítačový, fotbal (3), hokej (2), jízda na motorce, box, stolní tenis, atletika, vybíjená.

Třídy 8. v Soběslavi – fotografický, hra na kytaru (2), tancování (4), gymnastika, keramický, volejbal, studium francouzského jazyka, jezdeckví (2), zpívání, box (2), jezdit na jednorožcích, stolní tenis (2), hokej (5), paintball, stavění modelů, florbal (3), házená, ragby, jízda na koloběžce, plavání, skaut, florbal, bojové umění, keramický, jízda na motorce (2), golf, skákání na koloběžce, skoky padákem, airsoft (2), být prezident.

V Tučapech děti ve 4. třídě chtějí navštěvovat tyto kroužky – tenis (3), rybářský, paintball, plavání, jezdeckví.

V 8. třídě – golf, rybářský, fotbal (2), bojové sporty, tancování, malování, jumpstyle, jezdeckví.

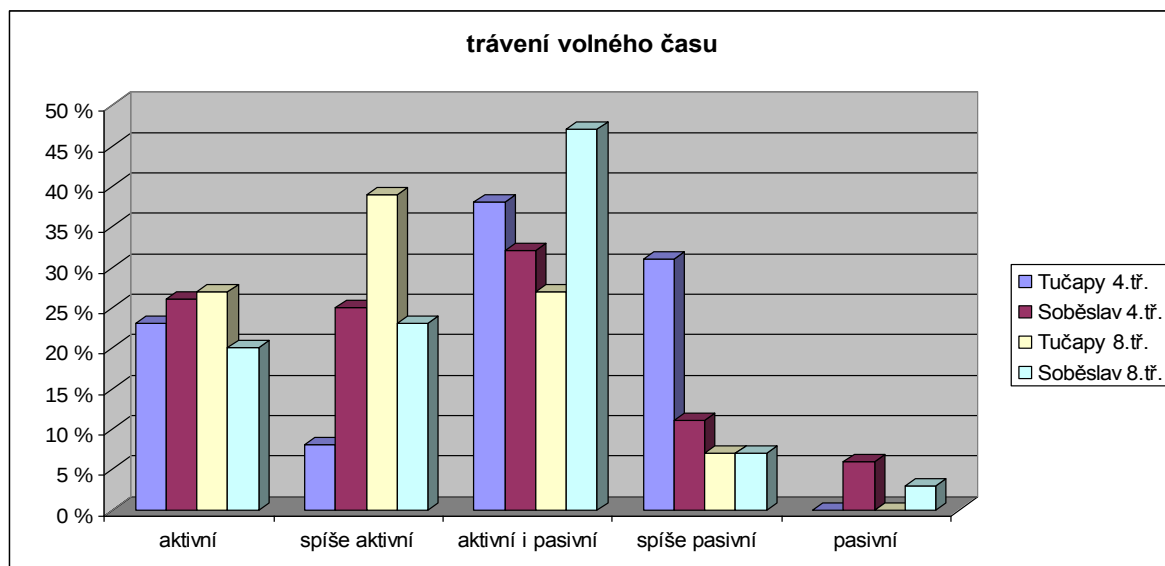
Otázka č. 11 – *Jak si myslíš, že trávíš svůj volný čas? Aktivně nebo spíše pasivně?*

Tabulka 22 – pasivní a aktivní trávení volného času

Aktivně-pasivně	4. třídy				8. třídy			
	Tučapy		Soběslav		Tučapy		Soběslav	
	počet	%	počet	%	počet	%	počet	%
aktivní	3	23	26	26	4	27	15	20
spíše aktivní	1	8	25	25	6	39	17	23
aktivní i pasivní	5	38	33	32	4	27	35	47
spíše pasivní	4	31	11	11	1	7	5	7
pasivní	0	0	6	6	0	0	2	3
Σ	13	100	101	100	15	100	74	100

zdroj:vlastní výzkum

graf 21– pasivní a aktivní trávení volného času

zdroj:vlastní výzkum

V závěrečné otázce měly děti zhodnotit, jak samy vnímají trávení svého volného času, jak ho využívají, jaké činnosti u nich převládají. Nejčastěji děti odpovídaly, že nedávají přednost ani pasivním, ani aktivním činnostem, jejich obliba je vyrovnaná. Děti se spíše ve svých činnostech cítí aktivní, či spíše aktivní, do pasivních činností se zařazovala zřetelně menší část dětí.

Vyhodnocení časového snímku dne

V rámci výzkumu bylo rozdáno celkem 20 dotazníků (10 dotazníků do 4. tříd, 10 dotazníků do 8. tříd.) Děti vypisovaly svoje aktivity v průběhu jednoho dne po dobu jednoho týdne. Den byl rozdělen v hodinovém intervalu a děti měly vypsát ty činnosti, které byly pro daný čas nejvíce charakteristické. Následně byly vyhodnocovány odpovědi, které se týkaly volného času dětí. V týdnu v dopoledních hodinách všechny děti uváděly stejné činnosti, rozlišné odpovědi byly po příchodu ze školy a víkendu.

Přes týden děti ze Soběslavi i z Tučap ve věkové kategorii 4. třídy uváděly jako každodenní činnost sledování televize a učení. Tučapské děti měly jako další každodenní činnost starost o zvířata, hru (většinou s kamarádem) a hudební činnost (hra na nástroj). Děti v Soběslavi přidaly společné aktivity s rodiči a pomoc v domácnosti. Mezi aktivity prováděné 6x týdně obě skupiny dětí přidaly, vedle již uváděných činností, používání počítače, sledování filmů na DVD, odpočinek, povídání s přáteli a v jednom případě pobyt venku. Mezi činnostmi s frekvencí 5x týdně děti ze Soběslavi přiřadily telefonování. Vedle již vyjmenovaných činností se přidává hra venku, výtvarné činnosti a pravidelné chození do kroužku. Děti četbu periodik a poslech rozhlasu uváděly 2x v průběhu týdne.

O víkendu u obou skupin dětí byla vždy uváděna pomoc rodičům v domácnosti, sledování televize a pobyt či hra venku. Zde se aktivity dětí z obou sledovaných míst nelišily.

V následující tabulce je vyznačen počet dětí uvádějící danou činnost v různé týdenní frekvenci.

Tabulka 23 – přehled činností ve volném čase žáků 4. tříd v průběhu jednoho týdne

Činnosti		4. třídy													
		Tučapy							Soběslav						
		7x	6x	5x	4x	3x	2x	1x	7x	6x	5x	4x	3x	2x	1x
četba novin, knih				1			2	1			1				
poslech rozhlasu								1						2	1
sledování TV		3	1		1				2	1	1	1			
sledování filmů na DVD							1			1			1		2
telefonování											1				1
PC, internet			1	1		1		1				1	1		1
chatování													1		
návštěva kina														1	1
povídání s přáteli				1		1				1	1	1	1		1
sportování														1	1
kroužky					1	1	2	1						1	1
učení		1	1	2	1					3	1	1			
odpočinek										1	1	1			2
výtvarné činnosti						2		1						1	
hudební činnosti		1					2				1		1		
aktivity s rodiči							3		1				1	2	
pomoc rodičům									1					2	2
starost o zvířata		4								1				2	1
pobyt venku					1		2			1	1		1	2	
hra venku					2					1				2	1
hlídání dětí															
dílna															
hra		2						1							

zdroj:vlastní výzkum

Přes týden děti ze Soběslavi i z Tučap z 8. tříd uváděly jako každodenní činnost sledování televize, internet či počítač a soběslavské děti přidávaly chat. Mezi aktivity prováděné 6x týdně obě skupiny přidaly učení a pobyt venku. Mezi činnosti s frekvencí 5x týdně děti ze Soběslavi přiřadily pomoc rodičů, tučapské zase hru venku. Největší počet aktivit je u frekvence 4x týdně, a to četba, povídání s přáteli, sportování, odpočinek, starost o zvířata a jedna dívka z Tučap se věnovala hlídání dětí. Vedle již vyjmenovaných činností se 2x týdně přidává sledování filmů na DVD, aktivity s rodiči a jeden chlapec z Tučap má zálibu v práci v dílně. V nižší frekvenci se objevuje poslech rozhlasu, návštěva kina a výtvarné činnosti. Pouze 1x týdně se objevuje telefonování a hudební činnost.

O víkendu u obou skupin dětí byla uváděna pomoc rodičům v domácnosti, sledování televize, povídání s přáteli a odpočinek. Ani v této věkové kategorii se aktivity dětí z obou sledovaných míst příliš nelišily.

Tabulka 24 – přehled činností ve volném čase žáků 8. tříd v průběhu jednoho týdne

Činnosti	Periodicita týdně	8. třídy													
		Tučapy							Soběslav						
		7x	6x	5x	4x	3x	2x	1x	7x	6x	5x	4x	3x	2x	1x
četba novin, knih					2								1	1	1
poslech rozhlasu							1						1		1
sledování TV		1	1		1			1	2		2			1	
sledování filmů na DVD						3	2	1							1
telefonování								2							1
PC, internet		3			1	1			1		1				1
chatování					2			1	2	2					
návštěva kina							2							1	
povídání s přáteli					1	2	1						1	2	
sportování					1			1							
kroužky							1	2						1	3
učení				2	3					2	1	2			
odpočinek					1		2	1						2	1
výtvarné činnosti							2	1							
hudební činnosti															1
aktivity s rodiči						2		2							1
pomoc rodičům						1	3	1			1	1			1
starost o zvířata					1	1	1								
pobyt venku			2		1								2		1
hra venku				1		3		1						1	
hlídání dětí					1										
dílna						1									
hra															

zdroj:vlastní výzkum

Při porovnání dat z časového snímku s dotazníkovým šetřením vyplývá, že výsledné hodnoty kopírují zjištěné výsledky dotazníku. K rozdílným výsledkům dochází v oblasti sportování, chození ven, což bylo patrně zapříčiněno netypickým zimním obdobím (nebyl sníh, teplé počasí). Děti se nemohly věnovat zimním sportům (sáňkování, lyžování, bruslení) tak, jak je obvyklé v daný čas, a proto převládaly činnosti pasivnějšího charakteru.

2.7. Vyhodnocení výzkumného šetření

Lze předpokládat, že většina školních dětí dává přednost pasivnímu trávení volného času před aktivním.

Při výzkumu byla zjišťována četnost vyjmenovaných činností a čemu dávají děti přednost ve svém volném čase. Z výzkumu vyplývá, že z celkového počtu odpovědí převládá u většiny dětí vyplnění volného času pasivními aktivitami, jako je posezení u televizní obrazovky (*denně* uvedly tuto činnosti v 12% dětí ze 4. třídy v Tučapech, v Soběslavi pak 13%, u starších dětí v Tučapech ve 12% a v Soběslavi v 11%) , u učení (denní frekvenci je uvedena v 14% odpovědí žáků mladšího školního věku v Tučapech a v 11% u starších dětí, v Soběslavi se denně učí stejně děti v 11% a 10%), povídání s přáteli (v Tučapech je to v 11% u mladších dětí, ve 12% u starších, v Soběslavi pak ve 12% u dětí ze 4. třídy a v 137% u starších žáků), bez ohledu na místo bydliště. Překvapilo mě, že děti netráví většinu svého času u počítače, kromě žáků z 8. třídy v Tučapech (denní frekvence je uváděna v 12%). Pravděpodobně počítač není tak velkým konkurentem tradičnímu posezení u televize, což může být způsobeno například cenou za připojením a nutným vybavením, nebo nedostatečným zvládnutím počítačové gramotnosti, a to zvláště u mladších dětí.

Aktivní činnosti, jako je sportování, mělo v denní frekvenci zastoupení v Tučapech v 8% a 5%, v Soběslavi pak 6% a 3%; chození ven či hra venku v Tučapech v 3% a 4%, v Soběslavi v 7% a v 5%; pravidelná účast v kroužku v Tučapech v 8% a 4%, v Soběslavi v 4% a 1%. Kroužky mají hlavně sportovní charakter (Tučapy v 64% a v 60%, Soběslav 56% a 69%), následují umělecky zaměřené kroužky (Tučapy v 12% a v 20%, Soběslav v 26% a 19%).

Při vypisování svých neoblíbenějších aktivit, děti uváděly chození ven, sportování, sledování televize, hru na mobilu či počítači.

Při zjišťování, jak se samy děti vnímají, vyplynulo, že většina pokládá svůj volný čas za strávený jak aktivně, tak pasivně (Tučapy 38% a 27%, Soběslav 33% a 45%), následně se klonily k aktivnímu využívání volného času (Tučapy 23% a 27%, Soběslav 26% a 19%) nebo spíše k aktivnímu využívání svého volna (Tučapy 8% a 40%, Soběslav 25% a 22%). Toto je patrně způsobeno tím, že například pro hru s kamarádem či u výtvarné činnosti musí být vyvíjen aktivní přístup. Proto bylo pravděpodobně

uváděno jako spíše pasivní trávení volného času v 31% a 7%, u tučapských dětí a v 11% a v 6% u dětí ze Soběslavi.

Při porovnání dotazníkového šetření s časovým snímek byly zjištěny obdobné údaje.

Na základě zjištěných výsledků můžeme konstatovat, že daný předpoklad byl verifikován pro daný vzorek respondentů.

Rozdíly v aktivitách ve volném čase mezi dětmi z vesnice a města se nijak výrazně nepotvrdily. Liší se spíše věkové skupiny. Děti mladšího školního věku mají ve svém volnu pestřejší aktivity, často spojené s rodiči, mají více organizovaný svůj volný čas. Starší děti naopak již mají více jasno o svých zájmech a aktivitách a věnují jim více času. S rostoucím věkem sledovaných dětí v průměru klesal počet dětí, které se věnovaly fyzické aktivitě a nastupovaly činnosti spojené s moderní technologií. Pouze malá část dětí uvedlo, že se zřídka dívá na televizi či používání počítač.

Obě skupiny dětí se shodly v tom, že především ony samy rozhodují o tom, co budou ve svém volném čase dělat. Následuje vliv rodičů na trávení volného času, občas prarodičů. Zanedbatelný vliv má pak vyučující.

Jaký způsob trávení volného času děti zvolí, je podmíněno jejich možnostmi a zkušenostmi, které se formují především v rámci rodiny. Proto jsem byla příjemně překvapena zjištěním, že vedle společného sledování televize (uváděno v Tučapech v 13% a 17% odpovědí, v 13% a 19% odpovědí u dětí ze Soběslavi), si rodiče s dětmi často společně povídají (v Tučapech v 14% a 11%, v Soběslavi v 8% a v 11%), televize jim neubírá možnost navzájem komunikovat, promluvit si. Rodiče se svými dětmi potkají společně u jídla (Tučapy v 14% a v 19%, Soběslav v 13% a 16%), zasportují si (Tučapy v 6% a 11%, Soběslav v 13% a 12%). U mladších dětí je poměrně hojně zastoupené společné hraní (Tučapy v 13%, Soběslav v 12%). V minimální míře děti s rodiči nedělají nic.

Lze předpokládat, že děti chodí do kroužků a oddílů na základě svého přání.

Z výsledků je patrné, že velké procento dětí pravidelně navštěvuje nějaký kroužek. U žáků 4. třídy v Tučapech je to v 85% a v Soběslavi o trochu méně, v 81%. Žáci

v 8. třídě v Tučapech v kroužcích tráví svůj čas v 93%, u soběslavských dětí je to v 71% případů.

Mezi nejvíce navštěvované kroužky patří především kroužky sportovní (Tučapy v 64% a v 60%, Soběslav v 56% a 69%), následují kroužky umělecké (Tučapy v 12% a 20% a Soběslav v 26% a 19%). Jako tradiční kroužek v malých vesnicích je hasičský, což potvrdily i děti z Tučap (v 18% a 13%). V malé míře děti navštěvují kroužky náboženské a v minimální míře se ve svém volnu věnují vzdělávání.

Při zjišťování, kdo rozhoduje o tom, na jaký kroužek dítě chodí, bylo jednoznačně potvrzeno, že výběr daného kroužku byl na základě vlastního přání (Tučapy v 43% a 81%, Soběslav 63% a 72%). Vliv rodičů (Tučapy v 29% a 6%, Soběslav v 11% a v 10%) a přátel (kamarádů) je poměrně vyrovnaný (Tučapy v 18% a 13% , Soběslav 23% a 12%).

Konečné rozhodnutí je tedy na samotném dítěti.

Na základě zjištěných výsledků můžeme konstatovat, že daný předpoklad byl verifikován pro daný vzorek respondentů.

K tomu, aby děti pravidelně navštěvovaly nějaký kroužek, musí mít patřičnou motivaci. Kromě prvotního impulsu, kdy se rozhodnou pro nějakou aktivitu, musí být i další důvody. Důležitým faktorem pro pravidelnou návštěvu je především to, že je činnost baví, že tam chodí jejich kamarádi nebo že se v kroužku učí zajímavé věci.

Proto bylo také zkoumáno, jaký kroužek dětem chybí a jaký je jejich vysněný kroužek. V obou případech bylo zjištěno, že většinou jim žádný kroužek nechybí (Tučapy 92% a 73%, Soběslav 75% a 74%), tudíž lze předpokládat, že jsou spokojeni s nabídkou. V další otázce měli žáci uvést svůj vysněný kroužek. Děti odpovídaly, že žádný nemají (Tučapy 54% a 27%, Soběslav 37% a 31%), nebo že už na vysněný kroužek chodí (Tučapy 0% a 13%, Soběslav 17% a 12%). Více konkrétní aktivitu byly schopny popsat věkově starší děti a byly více kreativní při vyjmenovávání různých druhů kroužků. V odpovědích se také objevovaly jako vysněné kroužky, které již jsou v lokální nabídce. Tuto situaci můžou mít na svědomí rodiče, kteří projektují do vlastních dětí nenaplněné ambice ze svého dětství a jejich potomci tak navštěvují kroužek, po kterém toužili oni sami. Děti pak mají vysněný kroužek jiný, i ten, který se nachází v blízkém okolí.

Děti také uváděly některé kroužky, které se v dané lokalitě nevyskytují, nejsou v dosahu či jsou finančně nedostupné.

Lze předpokládat, že většina respondentů bude dostatečně informována o volnočasových aktivitách v prostředí, ve kterém žije.

V dotazníku bylo zjišťováno, zda děti mají přehled o nabídce kroužků ve svém okolí. Z celkového počtu odpovědí měly děti ze 4. třídy z Tučap znalost v 38% případů, u starších dětí 67%. V Soběslavi děti ukázaly větší přehled, a to ve 47% u mladších dětí a v 90% u starších. Mladší děti v Tučapech odpovědly *nevím* v 62% (8 dětí ze 13) oproti *ano* v 38% (5 dětí ze 13), soběslavské děti mají vyrovnané odpovědi, kdy přehled má 47% (47 dětí ze 101) dětí oproti *nevím* 46% (46 dětí z 101). Zanedbatelné množství dětí o nabídce v místě bydliště nemá přehled. Ze šetření tedy vyplývá, že děti přehled o nabídce volnočasových aktivit mají

Dále bylo zjištěno, kdo ovlivňuje povědomí o místních volnočasových činnostech. Žáci 4. třídy v Tučapech na prvním místě uváděli rodiče (v 38%), poté školu (v 31%) a přátele (v 19%). Děti ze Soběslavi uvedly také na prvním místě rodiče (v 36%), následují známí, přátelé (v 31%) a poté školu (12%). V zanedbatelném množství se na informacích podílí místní tisk. Starší děti v Tučapech na prvních místech označili školu (v 50%), přátele (v 29%), následují rodiče (v 14%) a vlastní aktivita (v 7%). V Soběslavi děti napsaly na první místo přátele (v 30%), následuje škola (v 22%), rodiče (v 15%), vlastní aktivita (v 14%) a také internet (v 10%). I u této věkové kategorie je minimální vliv místních novin

Na základě zjištěných výsledků můžeme konstatovat, že daný předpoklad byl verifikován pro daný vzorek respondentů.

3. Závěr

Volný čas je obrovským fenoménem 21. století. Stal se předmětem výzkumu a středem zájmu mnoha vědeckých odvětví. Je velmi subjektivní záležitostí, umožňuje vyjádření individuality jedince. Tím, jak každý z nás tráví tuto dobu, charakterizuje v podstatě sám sebe.

Způsoby využití volného času jsou velmi rozmanité. Někdo preferuje četbu příjemné knihy, sledování oblíbeného filmu, jiný si nedovede představit volný čas bez počítačových her, další zase nedá dopustit na sportovní aktivity. Co člověk, to jiný názor na to, jak bude svůj čas využívat. Na čem tedy záleží? Na pohlaví? Na věku? Na místě, kde bydlíme? Na výchově? Na některé z těchto otázek jsem se snažila nalézt odpovědi ve své bakalářské práci. Průzkum jsem prováděla mezi dětmi a mládeží ve vybraných lokalitách – Soběslav a Tučapy.

V teoretické části jsem si vytýčila jako cíl shrnout a vymezit základní pojmy týkající se volného času. Věnovala jsem se prostředí, které má vliv při formování vztahu dítěte k volnému času, dále pak rodině, jejímu vlivu a dalším faktorům, které nepřímo zasahují do této oblasti, jako je např. politika státu. Zmínila jsem se také o rizikových faktorech, které mohou zvýšit možnost nežádoucího chování dětí, a jak jim předcházet. Celou teoretickou část jsem uzavřela stručným přehledem o výzkumech zabývajících se volným časem.

V praktické části, která vychází z poznatků teoretických, jsem se zabývala výzkumem mapujícím aktivity dnešní školní mládeže v jejich volném čase. Zaměřila jsem se na hledání rozdílů ve způsobech trávení volného času mezi vesnicí a městem.

Pokrok a přirozený vývoj společnosti se výrazně podepisuje na náplni volného času. Příchod televize, mobilů, počítačů pomalu vytlačuje fyzicky náročnější aktivity. Oslabuje vliv rozhlasu a četby. Lákadlem se stává virtuální svět – bez ohledu na věk, pohlaví, bez ohledu na to, zda se žije ve městě či na vesnici. Je na dosah, dává možnost všem.

I u sledovaných dětí se potvrdila téměř každodenní frekvence sledování televize, dále dětem vyplňuje volný čas učení a povídání s přáteli. Pozitivní zprávou je, že mezi týdenní aktivity patří, vedle počítače a chatu, aktivní sportování a pravidelné chůze do kroužků. Nelze opomenout jako jednu z aktivit dětí četbu. Velké procento zastoupení měly odpovědi, které se týkaly společných aktivit s rodiči, pomoc v domácnosti

či starost o zvířata. Ne všechny tyto činnosti lze jednoznačně zařadit mezi pasivní, neboť k jejich provádění musí být aktivní přístup. Měsíční frekvenci mají většinou návštěvy restaurací, kina, nicnedělání.

Ve svém volnu má člověk dělat to, co mu udělá radost, aby mohl načerpat dost energie na své povinnosti, práci. Děti v drtivé většině uvedly, že si samy rozhodují o tom, co ve svém volnu dělají, do zvoleného kroužku chodí hlavně na základě svého přání a ve velké míře jsou spokojeny se zvolenou volnočasovou aktivitou. Pozitivní je také skutečnost, že členové rodiny spolu tráví poměrně dost času, mají společné aktivity, ať už pasivního nebo aktivního charakteru. A to se děti ve zkoumaném vzorku nacházejí ve věku, kdy si začínají vytvářet vlastní identitu a nechtějí být příliš omezovány rodiči. Výpovědi u chlapců a dívek se příliš nelišily.

Vzhledem k tomu, že děti mají poměrně mnoho volného času, je žádoucí tuto dobu ovlivňovat. I pro společnost je ekonomicky efektivnější volný čas dětí promyšleně výchovně využívat, než následně vynakládat finanční prostředky k provádění represivních opatření. Proto spatřuji v prevenci a v dobře fungujících volnočasových institucích budoucnost. Je třeba tuto činnost podporovat a zasadit se o zřizování dalších zařízení, ve kterých budou mít děti a mládež možnost trávit volný čas bezpečně a hodnotně. Trávením volného času v organizaci děti také předcházejí nudě, i když jak ukázal tento výzkum, děti jako tuto činnost uváděly poměrně málo.

Výsledky mého výzkumu hodlám využít ve své práci s malými klienty, se kterými již řešíme jejich rizikové chování ve volném čase. Získané také využiji poznatky při aktualizaci komunitního plánu města Soběslav ke konci roku 2014 v oblasti dětí a rodina. K tomu mi pomohou otázky umístěné ke konci dotazníku, v nichž děti vypisovaly, jaké kroužky jim chybí a jaké by si přály navštěvovat. Tím jsem získala představu, co v dané oblasti chybí. K dokreslení situace mi pomohla i otázka, kde žáci sdělovali důvody, proč nevyužívají nabídku volnočasových aktivit v místě bydliště.

Volný čas je nezbytný pro odpočinek a znovunabytí duševních a fyzických sil, je též důležitý pro rozvoj vztahů, osobnosti i objevování nových vědomostí a získání nových zručností. Proto bych si do budoucna přála nejen dostatek volného času pro každého, ale také jeho co nejefektivnější a nejprínosnější využití.

Seznam použité literatury

BOCAN, M. a kol. *Děti v ringu dnešního světa. Hodnotové orientace dětí ve věku 6 až 15 let.* Praha: Národní institut dětí a mládeže MŠMT, 2012. 143 s. ISBN 978-80-87449-24-0

CSÉMY, L. a kol. *Životní styl a zdraví českých školáků.* Praha: Psychiatrické centrum, 2005. 98 s. ISBN 80-85121-94-8

GAVORA, P. *Úvod do pedagogického výzkumu.* 2. vyd. Brno: Paido, 2010. ISBN 978-80-7315-185-0

HAVLÍK, R., KOŤA, J. *Sociologie výchovy a školy.* 3. vydání. Praha: Portál, 2011. 174s. ISBN 978-80-262-0042-0

HÁJEK, B., HOFBAUER, B., PÁVKOVÁ, J. *Pedagogické ovlivňování volného času. Současné trendy.* Praha: Portál, 2008. 239 s. ISBN 978-80-7367-473-1

HOFBAUER, B. *Děti, mládež a volný čas.* Praha: Portál, 2004. 176 s. ISBN 80-7178-927-5

KRAUS, B. *Základy sociální pedagogiky.* Praha: Portál, 2008. 215 s. ISBN 978-80-7367-383-3

MAŇÁK, J. a kol. *Kapitoly metodologie pedagogiky.* Brno: Masarykova univerzita, 1994. 125 s. ISBN 80-210-1031-2

MATĚJČEK, Z. *Co, kdy a jak ve výchově dětí.* 4. vydání. Praha: Portál, 2007. 143 s. ISBN 978-80-7367-325-3

MŠMT, *Volný čas a prevence u dětí.* Praha: ČIHÁK TISK, 2002.

NĚMEC, J. a kol. *Kapitoly ze sociální pedagogiky a pedagogiky volného času.* Brno: Paido, 2002. 119s. ISBN 80-7315-012-3

NEŠPOR, K. *Návykové chování a závislost: současné poznatky a perspektivy léčby.* Praha: Portál, 2000. 150 s. ISBN 80-7178-432-X

PÁVKOVÁ, J. a kol. *Pedagogika volného času*. Praha: Portál, 1999. 229 s. ISBN 80-7178-295-5

PŘADKA, M., KNOTOVÁ, D., FALTÝSKOVÁ, J. *Kapitoly ze sociální pedagogiky*. Brno: Masarykova univerzita, Pedagogická fakulta, 1998. 45 s. ISBN 80-210-1946-8

PRŮCHA, J. *Přehled pedagogiky*. Praha: Portál, 2000. 269 s. ISBN 80-7178-399-4

PRŮCHA, J., WALTEROVÁ, E., MAREŠ, J. *Pedagogický slovník*. Praha: Portál, 1995. 292 s. ISBN 80-7178-029-4

SAK, P. *Proměny české mládeže*. Praha: Petrklíč, 2000. 291 s. ISBN 80-7229-042-8

SLEPIČKOVÁ, I. *Sport a volný čas*. 2. vyd. Praha: Karolinum, 2005. 115 s. ISBN 80-246-1039-6

VALIŠOVÁ, A., KASÍKOVÁ, H. a kol: *Pedagogika pro učitele*. Praha: Grada Publishing, 2007. 402 s. ISBN 978-80-247-1734-0

VÁGNEROVÁ, M.: *Psychopatologie pro pomáhající profese*. 4. vyd. Praha: Portál 2008. 870 s. ISBN 978-80-7367-414-4

INTERNETOVÉ ZDROJE

<http://www.kliceprozivot.cz/>

<http://www.musobeslav.cz/>

<http://www.nidm.cz/>

<http://www.tucapy.cz/>

<http://www.vyzkum-mladez.cz/>

<http://www.zs-ebeso.cz/>

<http://www.zssobeslav.cz/>

<http://www.zstucapy.cz/>

Seznam tabulek

Tabulka 1- počet dětí	37
Tabulka 2 - oblíbené činnosti dětí ve 4. třídách	38
Tabulka 3 - oblíbené činnosti dětí v 8. třídách	39
Tabulka 4 - společné aktivity s rodiči	40
Tabulka 5 - kdo rozhoduje o činnostech volném čase – Tučapy 4. tř.....	42
Tabulka 6 - kdo rozhoduje o činnostech volném čase – Tučapy 8. tř.....	43
Tabulka 7 - kdo rozhoduje o činnostech volném čase – Soběslav 4. tř.	44
Tabulka 8 - kdo rozhoduje o činnostech ve volném čase – Soběslav 8. tř.....	45
Tabulka 9 - činnosti ve volném čase – denně, skoro denně	46
Tabulka 10 - činnosti ve volném čase – alespoň 1x týdně	48
Tabulka 11 - činnosti ve volném čase – alespoň 1x měsíčně	50
Tabulka 12 - činnosti ve volném čase - zřídka	52
Tabulka 13 - činnosti ve volném čase – nikdy	54
Tabulka 14 - pravidelná účast na kroužku	56
Tabulka 15 - typy kroužků	57
Tabulka 16 - důvody nechození do kroužku	58
Tabulka 17- důvod přihlášení na kroužek	59
Tabulka 18 - znalost nabídky kroužků v okolí	60
Tabulka 19 - získání informací o kroužcích	61
Tabulka 20 - chybějící kroužek v okolí	62
Tabulka 21 - vysněný kroužek	63
Tabulka 22 - pasivní a aktivní trávení volného času	65
Tabulka 23 - přehled činností ve volném čase žáků 4. tříd v průběhu jednoho týdne...	67
Tabulka 24 - přehled činností ve volném čase žáků 8. tříd v průběhu jednoho týdne....	68

Seznam grafů

graf 1 - oblíbené činnosti dětí ve 4. třídách.....	38
graf 2 - oblíbené činnosti dětí v 8. třídách	39
graf 3 - společné aktivity s rodiči	41
graf 4 - kdo rozhoduje o činnostech volném čase – Tučapy 4. tř.	42
graf 5 - kdo rozhoduje o činnostech volném čase – Tučapy 8. tř.	43
graf 6 - kdo rozhoduje o činnostech volném čase – Soběslav 4. tř.....	44
graf 7 - kdo rozhoduje o činnostech ve volném čase – Soběslav 8. tř.	45
graf 8 - činnosti ve volném čase – denně, skoro denně	47
graf 9 - činnosti ve volném čase – alespoň 1x týdně	49
graf 10 - činnosti ve volném čase – alespoň 1x měsíčně	51
graf 11 - činnosti ve volném čase – zřídka.....	53
graf 12 - činnosti ve volném čase – nikdy.....	55
graf 13 - pravidelná účast na kroužku.....	56
graf 14 - typy kroužků.....	57
graf 15 - důvody nechození do kroužku.....	58
graf 16 - důvod přihlášení na kroužek	59
graf 17 - znalost nabídky kroužků v okolí	60
graf 18 - získání informací o kroužcích	61
graf 19 - chybějící kroužek v okolí.....	62
graf 20 - vysněný kroužek.....	64
graf 21- pasivní a aktivní trávení volného času.....	65

Přílohy

dotazník

Milí žáci,

ráda bych se dozvěděla, co děláte ve svém volném čase, a proto Vás prosím o vyplnění tohoto dotazníku..

Odpovědi v dotazníku označte křížkem nebo je zakroužkujte (možno označit i více odpovědí), na volné řádky dopište požadovanou odpověď. Veškeré informace budou zachovány v anonymitě.

Děkuji za ochotu a váš čas, který věnujete vyplnění tohoto dotazníku.

Třída: _____

Pohlaví: ☐ dívka ☐ chlapec

Kolik je ti let: _____

Místo bydliště: _____

1. Co nejraději děláš ve svém volnu? _____

2. Co děláte společně s rodiči?

- ☐ Společně sledujeme televizi
- ☐ Společně hrajeme společenské hry (např. karty)
- ☐ Jsme společně u jídla
- ☐ Chodíme společně na procházky, do přírody
- ☐ Společně jezdíme za příbuznými a přáteli
- ☐ Společně sportujeme (např. jezdíme na kolech, do bazénu, na lyže)
- ☐ Společně si čteme
- ☐ Věnujeme se stejnému koníčku
- ☐ Společně děláme domácí práce
- ☐ Společně si posedíme a popovídáme si spolu
- ☐ Společně neděláme nic

3. Označ, kdo rozhoduje o tom, co budeš dělat ve svém volnu:

	vždy	téměř vždy	někdy	téměř vůbec	vůbec
mamka					
taťka					
kamarádi					
já sám					
prarodiče					
učitel/ka					

4. Čemu se věnuješ ve svém volném čase, po návratu ze školy nebo o víkendu?

	denně, skoro denně	alespoň 1 x týdně	alespoň 1x měsíčně	zřídka	nikdy
Četba novin, časopisů					
Četba knih					
Poslech rozhlasu					
Sledování televize					
Sledování filmů na DVD nebo PC					
PC, internet (kromě přípravy do školy)					
Chatování					
Návštěva kaváren, restaurací					
Návštěva kina					
Povídání s kamarády					
Sportování					
Chození do kroužku, oddílu (včetně soutěží)					
Učení, příprava do školy					
Odpočinek, nic nedělání					
Výtvarné činnosti (např. kreslení, ruční práce)					
Hudební činnost (např. zpívání, hra na nástroj)					
Společné aktivity s rodiči (hry, sportování...)					
Pomoc rodičům, domácí práce					
Starost o zvířata (krmení, venčení...)					
Hra venku					

5. Navštěvuješ pravidelně nějaký kroužek, oddíl, kurz....?

☐ ano

☐ ne

Pokud ano, tak jaký:

- ☐ Sportovní, pohybové, taneční
- ☐ Umělecké (hudební, výtvarný)
- ☐ Vzdělávací (studium jazyků, počítač)
- ☐ Turistické (např. skaut atd.)
- ☐ Náboženské
- ☐ Hasičské
- ☐ Žádné speciální, podle nabídky ve školní družině, školy
- ☐ Jiný: _____

Pokud ne, co ti brání, abys chodil/a do zájmového kroužku:

- ☐ rodiče nemají peníze
- ☐ nezájem rodičů přihlásit mě do kroužku
- ☐ zákaz rodičů
- ☐ takový kroužek není v mém okolí
- ☐ nízká kapacita míst v kroužku
- ☐ chybí mi talent
- ☐ velká vzdálenost od mého bydliště
- ☐ nemám čas

6. Proč jsi se přihlásil na tento kroužek?

- ☐ na přání rodičů
- ☐ můj vlastní výběr, protože mě to baví
- ☐ už do kroužku chodí můj kamarád/ka
- ☐ na doporučení učitele
- ☐ jiný důvod: _____

7. Víš, jaká je nabídka kroužků, kurzů atd. ve tvém městě a okolí?

☐ ano ☐ ne ☐ nevím

8. Kde jsi získal/a informace o svém kroužku, oddílu či kurzu?

☐ škola, učitelé	☐ rodiče	☐ známí, přátelé, kamarádi
☐ sám jsem si vyhledal/a/	☐ internet	☐ místní tisk
☐ plakát, reklamní lístek atd.		
☐ jiný zdroj	jaký _____	

9. Jaký kroužek ti ve tvém okolí chybí?

10. Jaký je tvůj vysněný kroužek, co by jsi ve svém volnu chtěl/a dělat?

11. Jak si myslíš, že trávíš svůj volný čas? Aktivně (sportem, turistikou, výlety...) nebo spíše pasivně (sledováním televize, internet, poslech hudby...). Kam by jsi sebe sám/a přiřadil/a ? Zakroužkuj tvoji odpověď.

aktivně

pasivně

1

2

3

4

5

Časový snímek dne

věk: _____

bydliště: _____

datum: _____

dívka / chlapec

čas	6.00	7.00	8.00	9.00	10.00	11.00	12.00	13.00	14.00	15.00	16.00	17.00	18.00	19.00	20.00	21.00	22.00	23.00
den																		
pondělí																		
úterý																		
středa																		
čtvrtek																		
pátek																		
sobota																		
neděle																		

Legenda:

1. Čas (pobyť) ve škole	14. Povídání s kamarády (ne chatování)
2. Odchod/příchod ze
školy	15. Sportování (mimo organizované kroužky či oddíly)
3. Ranní/večerní hygiena	16. Chůze do kroužku, oddílu (včetně soutěží a utkání)
4. Snídaně, oběd, večeře	17. Učení, příprava do školy
5. Vstávání/ukládání ke
spánku	18. Odpočinek, nic nedělán
6. Četba novin, časopisů,
knih	19. Výtvarné činnosti (např. kreslení, ruční práce)
7. Poslech rozhlasu	20. Hudební činnost (např. zpívání, hra na nástroj...)
8. Sledování televize	21. Společné aktivity s rodiči (společné hry, návštěvy příbuzných....)
9. Sledování filmů na
DVD nebo PC	22. Pomoc rodičům, domácí práce (vynášení koše, vysávání, mytí
nádobí....)
10. Telefonování, posílání
SMS nebo e-mailových
zpráv	23. Starost o zvířata (krmení, venčení....)
11. PC, internet (kromě
přípravy do školy)	24. Pobyť venku
12. Chatování	25. Hra venku (např. na dětském hřišti)
13. Návštěva kina,
koncertu, výstavy,
knihovny	26. _____
(doplň další činnost, která není vyjmenovaná)